
Polacy pracujący za granicą w 2016 r.

Raport z badania

Iza Chmielewska
Grzegorz Dobroczek
Paweł Strzelecki

Spis treści

Synteza	4
1. Tendencje społeczno-demograficzne emigracji z Polski	7
1.1. Charakterystyka demograficzna migrantów	7
1.2. Proces osiedlania	11
1.3. Perspektywa powrotów do Polski	14
2. Sytuacja zawodowa i finansowa	19
2.1. Polscy emigranci na zagranicznych rynkach pracy	19
2.2. Finanse gospodarstw domowych polskich emigrantów	24
3. Transfery z tytułu pracy Polaków za granicą	28
4. Konsekwencje Brexit'u	33
Metodologia badania	36

Synteza

Niniejszy raport prezentuje wybrane wyniki badań ankietowych emigrantów z Polski w Wielkiej Brytanii, Niemczech, Irlandii i Holandii w listopadzie i grudniu 2016 roku zrealizowanych na potrzeby Narodowego Banku Polskiego. Badania te są źródłem unikalnych informacji na temat pozycji emigrantów z Polski na zagranicznych rynkach pracy oraz ich powiązań z krajem, w tym przesyłanych do Polski transferów pieniężnych. Specjalnym zagadnieniem jest temat wpływu wyjścia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej (*Brexitu*) na plany życiowe emigrantów. W skrócie, raport podejmuje następujące pytania badawcze istotne z punktu widzenia obecnych trendów migracyjnych:

- 1) Czy emigracja tymczasowa staje się emigracją osiedleńczą i jakie są tego konsekwencje?
- 2) W jakim stopniu różnice płac i sytuacji na rynkach pracy pomiędzy Polska a krajami Europy Zachodniej wpływają na decyzje o emigracji?
- 3) Jak zmieniają się preferencje emigrantów z Polski dotyczące przekazów pieniężnych?
- 4) Jakie są konsekwencje referendum w Wielkiej Brytanii dotyczącego *Brexitu*?

Wyniki badań wskazują, że głównym powodem nowej emigracji oraz pozostawania obywateli polskich na emigracji w krajach UE są różnice w poziomie wynagrodzeń. W przeliczeniu na PLN, najwięcej zarabiają emigranci w Niemczech (w przeliczeniu przeciętnie 6 907 PLN netto), a najmniej emigranci w Wielkiej Brytanii (6 005 PLN). Niezależnie od kraju emigracji, najważniejszym czynnikiem, który mógłby skłonić imigrantów do powrotu do Polski jest wynagrodzenie, jednak progowe satysfakcjonujące wynagrodzenie w Polsce deklarowane przez osoby rozważające powrót to kwota około 5 000 PLN netto, co jest poziomem wyraźnie przekraczającym obecne przeciętne wynagrodzenie w gospodarce oraz medianę płac w polskiej gospodarce. W praktyce taki poziom płac może być osiągnięty tylko w niektórych dużych miastach przez specjalistów o poszukiwanych kwalifikacjach.

Wyniki najnowszego badania potwierdziły obserwowaną już we wcześniejszych latach tendencję do coraz częstszej migracji osiedleńczej. Kontynuacja trendu osiedlania widoczna jest przede wszystkim poprzez wzrost odsetka osób mieszkających za granicą z rodziną. Najsilniej wzrosły te widoczne są w przypadku Niderlandów i Niemiec. Migracja zarobkowa do tych krajów rozpoczęła się później niż do Wielkiej Brytanii i Irlandii dlatego proces osiedlania w tych krajach nadal jest silnie widoczny. W przypadku Wielkiej Brytanii i Irlandii osiągnął on już bardziej stabilny poziom. Większość z osób, które nie planuje zostać na stałe w danym kraju, albo chce wrócić do Polski (48% odpowiedzi) albo nie podjęło jeszcze decyzji odnośnie kierunku wyjazdu (39%). Jedynie mały procent (13%) deklaruje, że po wyjeździe z danego kraju, poszuka pracy poza Polską w innym zagranicznym kraju.

Następuje stopniowy awans zawodowy emigrantów z Polski, którzy przebywają za granicą co najmniej kilka lat, ale sektory w których pracują imigranci z Polski są wciąż selektywne. W Wielkiej Brytanii najważniejszymi sektorami jest przemysł oraz hotelarstwo i gastronomia. W Irlandii najwięcej Polaków znajduje pracę w hotelarstwie i gastronomii. Do Niderlandów najwięcej emigrantów przyjeżdża pracować w sektorze rolniczym i gospodarce magazynowej. W Niemczech, podobnie jak w Wielkiej Brytanii głównymi sektorami, w których pracują Polacy, są przemysł oraz hotelarstwo i gastronomia. We wszystkich krajach, Polacy najczęściej znajdują zatrudnienie jako robotnicy wykwalifikowani (spawacz, operator maszyny, wykwalifikowany murarz, fryzjer) oraz robotnicy wykonujący prace proste nie wymagające kwalifikacji (pokojówka, kelner, zbieranie owoców). Zestawienie danych z kilku lat wskazuje jednak, że pomimo dominującej wciąż roli zawodów nie wymagających wysokich kwalifikacji następują stopniowe zmiany w strukturze zatrudnienia emigrantów ku zawodom pozwalającym uzyskiwać wyższe zarobki¹

W wszystkich badanych krajach około jedna trzecia Polaków transferuje pieniądze do Polski, ale skłonność do przekazów pieniężnych obniża się wraz z coraz bardziej osiedleńczym charakterem migracji. Polscy emigranci przebywający w Wielkiej Brytanii i Irlandii w mniejszym stopniu przekazują zarobki w porównaniu do emigrantów z kontynentu (transfer pieniędzy w Irlandii zgłosiło 28,9% ankietowanych, w Wielkiej Brytanii 34,2%, w Niderlandach 36,7%, a w Niemczech 37,2%). Różnice między tymi dwiema parami krajów wynikają głównie z odmiennej skłonności do transferowania swoich zarobków dla osób planujących na stałe pozostać za granicą. Osoby, które nie planują wrócić do Polski rzadziej przekazują zarobki, co może wiązać się z tym, że centrum życiowych interesów, bądź najbliższa rodzina znajduje się już za granicą. Udział przekazujących pieniądze do Polski w tej grupie osób wynosi 22,6% w Irlandii, 24,5% w Wielkiej Brytanii, 30,7% w Niderlandach oraz 31,8% w Niemczech. Około 40% osób w czterech omawianych państwach, które planują wrócić do Polski, stwierdziło, że przekazuje zarobione pieniądze do Polski.

Typowi nowi emigranci z Polski to osoby młode i fakt ten nie zmienia się w czasie, co oznacza, że starzenie się ludności Polski powinno ograniczać emigrację w przyszłości. Jak wynika z zebranych danych, mimo iż proces migracji zarobkowej z Polski trwa już 12 lat, profil osób wyjeżdżających obecnie z Polski nie odbiega znacząco od ogólnego profilu migranta. Pracy za granicą chętniej poszukują kobiety, wśród migrantów dominują osoby w młode w wieku 25-44 lata. Podobne są także motywy skłaniające do wyjazdu.

¹Por. także „Kwartalny raport o rynku pracy w I kw. 2017 r. (Ramka nr 5) http://www.nbp.pl/publikacje/rynek_pracy/rynek_pracy_2017_1kw.pdf#page=37”

Już w 2016 roku duża część emigrantów w Wielkiej Brytanii miała status rezydenta (20%) lub wymagane 5 lat pobytu (kolejne 20%). Późniejsze regulacje mogą tłumaczyć zwiększony napływ emigrantów z Polski do Wielkiej Brytanii w ostatnich 2 latach. Ustalone w 2018 roku warunki pozostawania w Wielkiej Brytanii emigrantów po *Brexicie* gwarantują pozostanie w Wielkiej Brytanii wszystkim emigrantom z Polski, którzy znajdą się tam przed 31 grudnia 2020 roku. Oznacza to, że 92% emigrantów ankietowanych w 2016 roku może uzyskać prawo stałego pobytu jeszcze przed datą graniczną w 2020 roku, a kolejne 8% będzie musiało poczekać rok po dacie granicznej. Dane GUS za 2016 i 2017 rok wskazują, że decyzja o *Brexicie* nie tylko nie była związana z migracjami powrotnymi, ale nastąpiła dynamiczniejsza emigracja, którą można częściowo tłumaczyć dążeniem do spełnienia wymogów formalnych umożliwiających stabilizację pobytu w Wielkiej Brytanii po *Brexicie*.

W kolejnych rozdziałach zostały bardziej szczegółowo przedstawione wyniki badań związane z tendencjami społeczno-demograficznymi, rynkiem pracy i finansami gospodarstw domowych imigrantów, transferami pieniężnymi do Polski od polskich emigrantów oraz podsumowanie informacji o postrzeganiu *Brexitu* przez polskich emigrantów.

1. Tendencje społeczno-demograficzne emigracji z Polski

- Saldo migracji obywateli Polskich pozostaje ujemne a struktura cech demograficznych emigrantów oraz powodów, dla których wyjeżdżają niewiele się zmieniła się w ostatnich latach
- Plany imigrantów zakładają coraz dłuższe pobytu lub pozostanie na stałe we wszystkich badanych krajach. W przypadku Wielkiej Brytanii i Irlandii coraz mniejszy odsetek imigrantów ma rodzinę w Polsce
- Emigranci w dalszym ciągu deklarują dużą mobilność – około połowa planuje dalej się przemieszczać, ale w dużej części nie mają sprecyzowanych planów. Najwięcej deklaracji powrotu do Polski zanotowano w Irlandii.

1.1. Charakterystyka demograficzna migrantów

Tendencja do utrzymywania się ujemnego salda migracji osób o polskim obywatelstwie była kontynuowana w latach 2014-2016, ale zmienia się charakter migracji. Rok po ostatnim badaniu, które miało miejsce w 2014 r., liczba emigrantów przebywających za granicą czasowo zwiększyła się według danych Głównego Urzędu Statystycznego z 2 320 tys. na koniec 2014 r. do 2515 tys. na koniec 2016 r.² tj. o 8,4%³ (Tabela 1). Na podstawie innych dostępnych informacji – liczba Polaków zarejestrowanych w niemieckim systemie ubezpieczeń społecznych czy liczbie ubezpieczonych w Wielkiej Brytanii, można wnioskować, że także w 2017 r. liczba Polaków przebywających za granicą dalej rosła. Kontynuacja wyjazdów Polaków sugeruje, że obserwowany od 2004 r. proces emigracji w dalszym ciągu występuje i jeszcze się nie zakończył, mimo że w ostatnich latach można zaobserwować jego istotne spowolnienie. W niniejszym raporcie analizą objęte zostały cztery kraje do których migracja po wejściu do Unii Europejskiej była najistotniejsza: Wielka Brytania, Niemcy, Holandia i Irlandia. Razem w krajach tych znajduje się obecnie 68% wszystkich obywateli polskich pozostających poza Polską oraz prawie 80% osób, które przebywały poza Polską na terenie Europy. Warto zauważyć, że choć w latach kryzysu ekonomiczno-finansowego 2008-2010 saldo migracji obywateli z polskim obywatelstwem stało się nieznacznie dodatnie to w kolejnych latach poza Irlandią liczba obywateli Polskich w głównych krajach docelowych migracji ponownie się zwiększała i jak do tej pory decyzja Wielkiej Brytanii o opuszczeniu Unii Europejskiej (*Brexit*) nie znalazła odzwierciedlenia w zmniejszeniu salda z migracji do tego kraju.

²http://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5471/2/9/1/informacja_o_rozmiarach_i_kierunkach_czasowej_emigracji_z_polski_w_latach_2004-2016.pdf

³ Dane Głównego Urzędu Statystycznego, dotyczą liczby osób przebywających za granicą czasowo

Tabela 1. Liczba obywateli Polski pozostających* poza granicami kraju

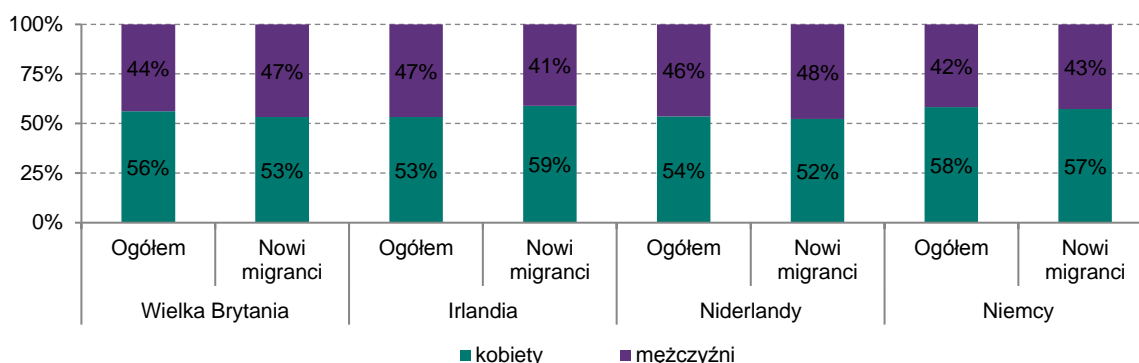
	2002	2004	2007	2010	2014	2015	2016
Świat	786	1000	2270	2000	2320	2397	2515
Europa	461	770	1925	1685	2013	2098	2214
w tym:							
Wielka Brytania	24	150	690	580	685	720	788
Niemcy	289	385	490	440	614	655	687
Irlandia	2	15	200	133	113	111	112
Holandia	10	23	98	92	109	112	116

Źródło: Dane GUS, *przed 2006 do pobyt powyżej 2 m-cy, od 2006 roku pobyt powyżej 3 m-cy

W strukturze przebadanej próby widać, że emigranci, **którzy wyjechali z Polski w ciągu ostatnich dwóch lat** (pomiędzy turami badania) stanowią istotną część populacji Polaków mieszkających za granicą. **W dalszej części raportu są oni nazywani „nowymi migrantami”**. W badanej grupie 20,8% stanowiły osoby, które przyjechały do danego kraju pomiędzy ostatnią turą badania, która miała miejsce jesienią 2014 r. a obecnym badaniem, tj. na przestrzeni dwóch lat dzielących obie tury badania.

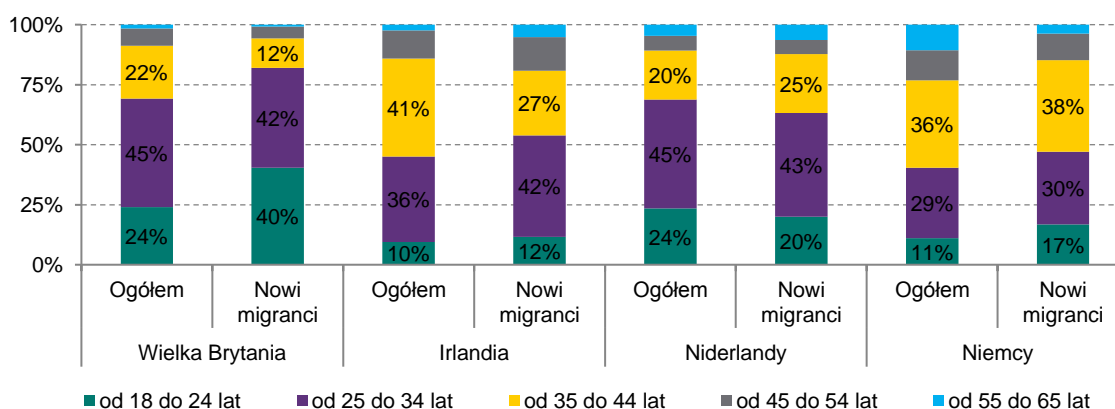
Jeśli chodzi o podstawowe cechy demograficzne migrantów, to nieco większą część stanowią wśród nich kobiety, i to bez względu na staż pobytu za granicą (Wykres 1). Ogółem w całej przebadanej próbie, kobiety stanowiły 55,9%, z czego największy odsetek zanotowano w Niemczech - 58,3% a najmniejszy w Irlandii - 53,2%. Również wśród nowych migrantów kobiet było więcej niż mężczyzn - 55,3%, co znaczy, że w dalszym ciągu kobiety chętniej niż mężczyźni decydują się na szukanie pracy za granicą. Przy czym w tej drugiej grupie ich udział wahał się od 52,3% w Niderlandach do 59,0% w Irlandii. Większą skłonność kobiet do wyjazdu za granicę potwierdził już spis powszechny przeprowadzony w 2011 r. przez Główny Urząd Statystyczny. Według jego wyników udział kobiet wśród Polaków przebywających czasowo za granicą wynosił 51,1% a mężczyzn odpowiednio 48,9%.

Wykres 1. Struktura migrantów w badaniach NBP według płci

W strukturze wiekowej, zdecydowanie największy odsetek stanowią osoby w przedziale wiekowym 25-34 lata (w Wielkiej Brytanii i Niderlandach stanowili oni po 45,0% ankietowanych) oraz osoby między 35 i 44 rokiem życia (w Irlandii stanowili oni 40,7% badanych, w Niemczech 36,4%). Łącznie te dwie grupy wiekowe stanowią od 66,0-67,0% populacji w Niemczech, Niderlandach i Wielkiej Brytanii do 76,0% w Irlandii. Najmniej jest natomiast osób z najstarszych grup wiekowych. Najliczniej są oni reprezentowani w Niemczech, gdzie udział osób powyżej 45 roku życia wyniósł 23,2 i jest to udział prawie trzykrotnie wyższy niż w Wielkiej Brytanii, gdzie stanowili oni tylko 8,7% badanej populacji.

Wykres 2. Struktura migrantów w badaniach NBP według grup wieku

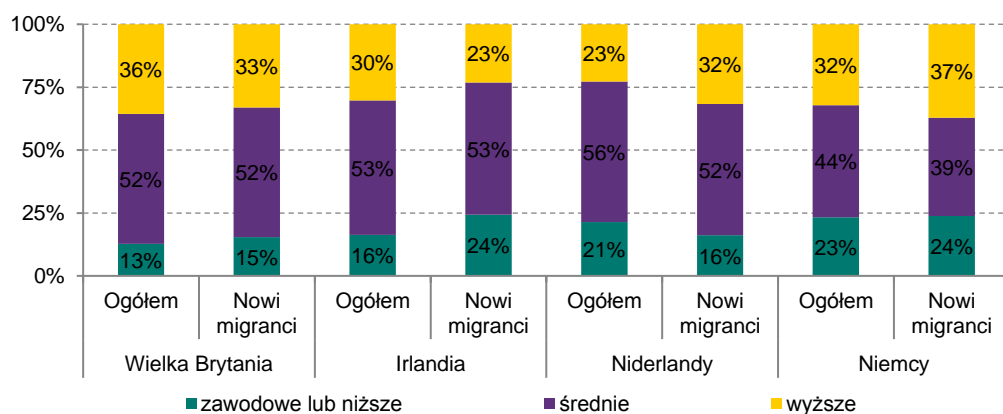

Jeśli chodzi o nowych migrantów, raczej nie różnią się oni znacząco od ogółu migrantów. Również wśród nich najliczniejszą grupę stanowią osoby w wieku 25-44 lata z tym, że tu ich udział waha się od 55,0% w przypadku Wielkiej Brytanii do prawie 70,0% w pozostałych krajach. Również pod względem średniej wieku nowi migranci są tylko nieznacznie młodszy (32 lata) o ogółu populacji (35 lat). Tym na co warto zwrócić uwagę jest wyjątkowo wysoki odsetek osób w wieku 18-24 lata

wśród nowych migrantów, którzy pojawili się w ostatnich dwóch latach w Wielkiej Brytanii – 40,5%. W przypadku pozostałych państw różnice nie były aż tak znaczące, ale zarówno w Irlandii jak i w Niemczech wśród nowych migrantów udział najmłodszych osób był nieco wyższy niż wśród ogółu badanej populacji.

Ważną zmienną z punktu widzenia wyjazdów zarobkowych jest poziom wykształcenia migrantów. Pod tym względem można uznać Polaków mieszkających w badanych krajach za dobrze wykształconych. Dominują wśród nich osoby z wykształceniem średnim. W trzech krajach: Wielkiej Brytanii, Irlandii i Niderlandach stanowią oni ponad połowę przebadanej populacji (od 52,0-56,0%). Jedynie w Niemczech ich udział jest niższy i wynosi 44% co i tak stawia tę grupę na pierwszym miejscu pod względem liczebności. Stosunkowo wysoki jest także udział osób z wykształceniem wyższym. Ich odsetek we wszystkich krajach poza Niderlandami to prawie jedna trzecia ankietowanych (30,0-36,0%). W Niderlandach udział ten co prawda jest niższy i wynosi 23%, ale już wśród nowych migrantów wynosi on 32%. Osób z wykształceniem zawodowym lub niższym jest najmniej. Stanowią oni od 13 % w Wielkiej Brytanii do 23% w Niemczech. Co więcej, w przypadku Niemiec udział ten jest jednakowo wysoki, wśród nowych jak i doświadczonych migrantów. Do tej pory podobny poziom notowany był w przypadku migrantów w Niderlandach, jednak wśród najnowszej fali migrantów udział ten znacząco zmalął (z 23% do 16%).

Wykres 3. Struktura migrantów w badaniach NBP według wykształcenia

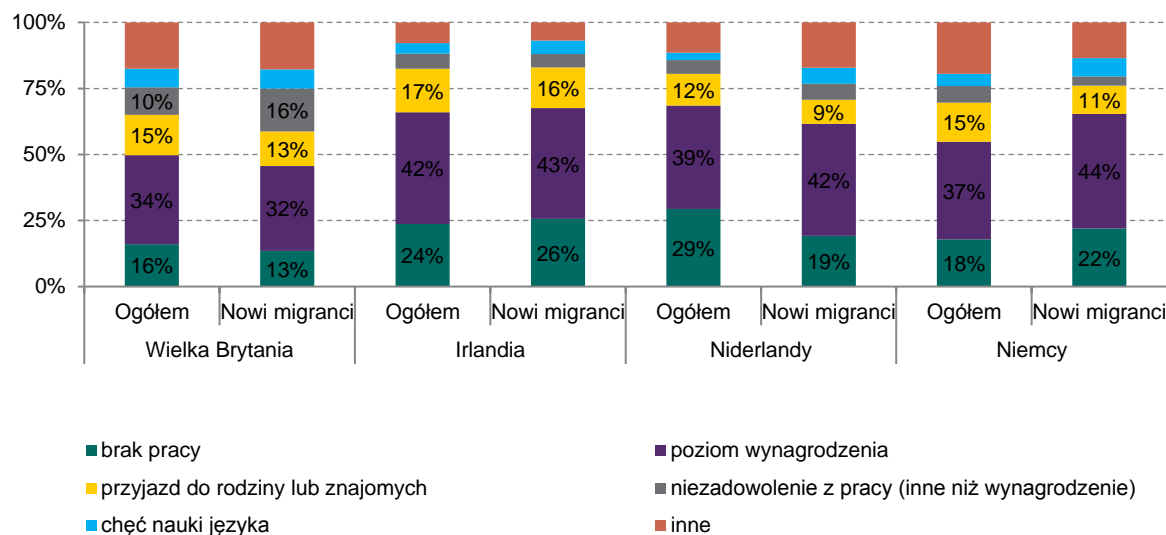

Mimo wspomnianych kilku różnic między poziomem wykształcenia nowych migrantów na tle ogółu badanej populacji, grupy te należy uznać za bardzo podobne do siebie.. Nie zaobserwowano aby wzrosło zainteresowanie wyjazdami np. wśród najlepiej wykształconych osób. Jeśli chodzi o poziom wykształcenia, migracją cały czas zainteresowana jest ta sama grupa ludzi.

Jeśli chodzi o czynniki skłaniające do migracji, to osoby wyjeżdżające obecnie z Polski, kierują się takimi samymi motywami jak osoby wyjeżdżające kilka lat wcześniej. Najczęściej o migracji decydowały i decydują czynniki ekonomiczne takie jak niezadowolający poziom wynagrodzeń i brak

pracy, które odpowiadały za wyjazd 60% ogółu migrantów i 61% nowych migrantów. Nowi migranci nieco częściej wskazywali na niezadowalający poziom wynagrodzeń (40% wobec 36% wśród doświadczonych migrantów), a rzadziej na brak pracy (18% odpowiedzi wobec 21%).

Wykres 4. Struktura migrantów w badaniach NBP według przyczyny wyjazdu z Polski

Wśród motywów nie związanych z pracą, najczęstszym powodem wyjazdów był przyjazd do rodziny lub znajomych. Powód ten był jednak rzadziej wskazywany przez nowych migrantów niż przez ogół badanych (11% wobec 17%). Nieco więcej nowych migrantów, zdecydowała się natomiast na wyjazd w celu nauki języka (7% wobec 4% wśród ogółu migrantów). Odsetek osób, które zdecydowały się na wyjazd z jeszcze innego powodu jest w obu grupach taki sam i wynosi 15%.

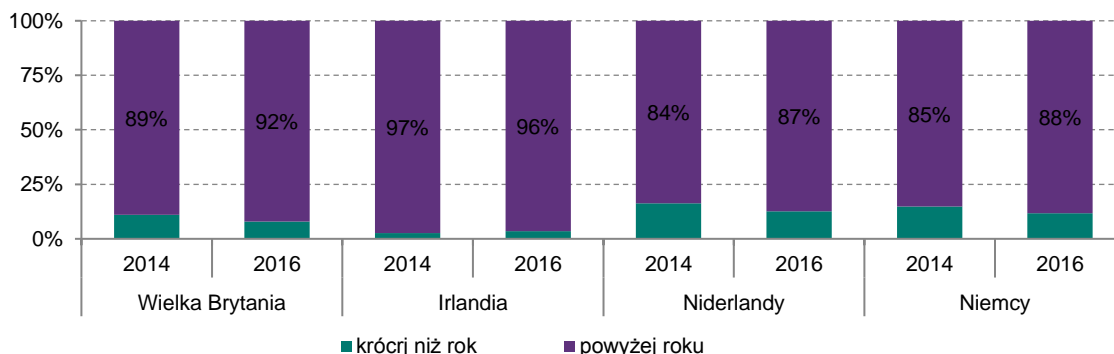
Jak wynika z zebranych danych, mimo iż proces migracji zarobkowej z Polski trwa już 12 lat, profil osób wyjeżdżających obecnie z Polski nie odbiega znacząco od ogólnego profilu migranta. Pracy za granicą chętniej poszukują kobiety, wśród migrantów dominują osoby młode w wieku 25-44 lata.

1.2. Proces osiedlania

Wyniki najnowszego badania potwierdziły obserwowaną już we wcześniejszych latach tendencję do osiedlania się migrantów za granicą. Podobnie jak wcześniej widoczny jest wzrost liczby emigrantów mieszkających za granicą dłużej niż rok czyli osób, które mogą być zaklasyfikowane jako migranci długookresowi. Najwięcej takich osób jest w Irlandii – 96% ankietowanych, i jest to wynik niemal identyczny jak uzyskany dwa lata temu (spadek o 1 punkt procentowy). Również w przypadku Wielkiej Brytanii odsetek osób przebywających za granicą dłużej niż rok był bardzo wysoki

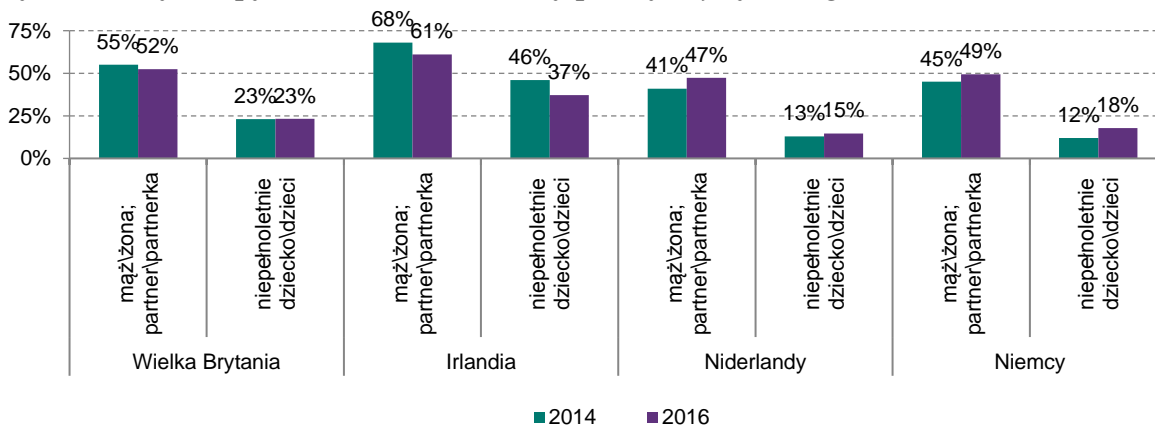
i wyniósł 92% tj. wzrósł o 3 punkty procentowe w stosunku do wyników poprzedniego badania. O tyle samo wzrósł udział migrantów długookresowych w Niderlandach i Niemczech, gdzie wyniósł on w 2016 r. odpowiednio 87% i 88%.

Wykres 5. Struktura odpowiedzi na pytanie: Jak długo przebywa Pan(i) w danym kraju?

Kontynuacja trendu osiedlania widoczna jest także poprzez wzrost odsetka osób mieszkających za granicą z rodziną. Najsilniej wzrosty te widoczne są w przypadku Niderlandów i Niemiec. Migracja zarobkowa do tych krajów rozpoczęła się później niż do Wielkiej Brytanii i Irlandii dlatego proces osiedlania w tych krajach nadal jest silnie widoczny. W przypadku Wielkiej Brytanii i Irlandii osiągnął on już bardziej stabilny poziom, a nawet widoczne są niewielkie zmiany tendencji co może wynikać np. z charakterystyki nowych migrantów, którzy pojawili się w tych krajach.

Wykres 6. Wyniki pytań o członków rodziny przebywających za granicą

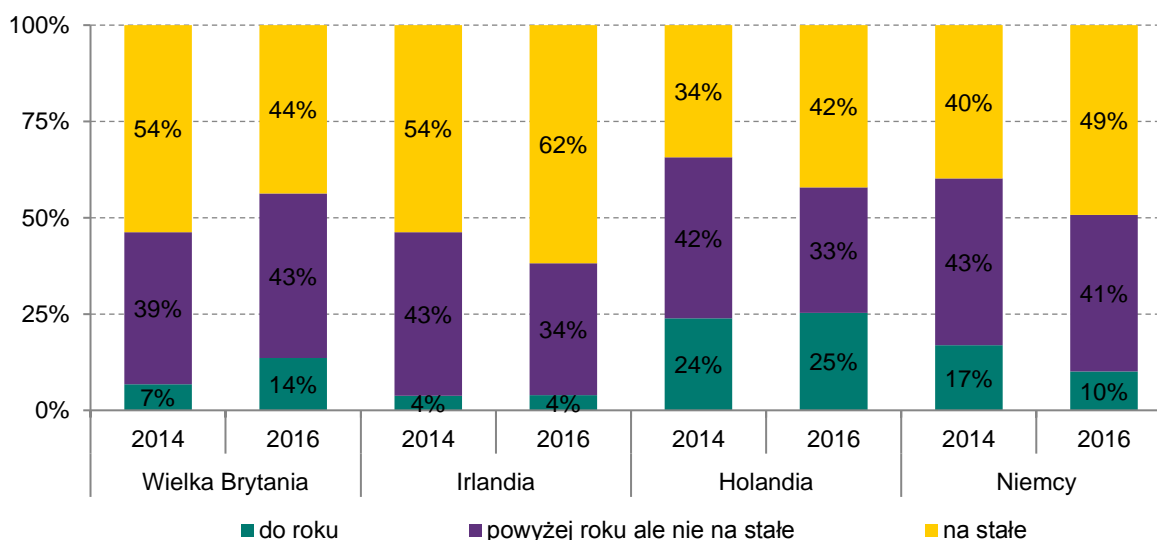
Największy odsetek migrantów mieszkających za granicą ze współmałżonkiem lub partnerem zanotowano w przypadku Irlandii, gdzie wyniósł on 61%. Mimo iż w stosunku do 2014 r. udział ten zmniejszył się o 7 punktów procentowych to nadal Irlandia pozostaje krajem, gdzie takich osób

jest najwięcej. Również w Irlandii najwięcej jest osób, które mają tam pod opieką co najmniej jedno niepełnoletnie dziecko. Takich osób według wyników badania jest 37%.

Jeśli odsetek osób zamieszkujących w danym kraju przyjąć jako miarę poziomu osiedlenia się tam migrantów to na drugim miejscu po Irlandii plasuje się Wielka Brytania, gdzie odsetek osób mieszkających ze współmałżonkiem/partnerem wyniósł według wyników badania 52%, a z dziećmi poniżej 18-stego roku życia 23%. W przypadku współmałżonków odsetek ten zmniejszył się nieznacznie w stosunku do poprzedniego badania (o 3 p.p.), zaś odsetek osób mieszkających z dziećmi pozostał na niezmiennym poziomie.

Jeśli chodzi o Niderlandy i Niemcy, to interpretowany w ten sposób proces osiedlenia, nie jest jeszcze tak zaawansowany jak w Irlandii i Wielkiej Brytanii, jednak także tutaj już prawie połowa migrantów mieszka z mężem lub żoną - 47% w przypadku Niderlandów i 49% w przypadku Niemiec. Rośnie także odsetek osób żyjących za granicą również z niepełnoletnimi dziećmi, który wynosi 15% w Niderlandach i 18% w Niemczech.

Wykres 7. Wyniki odpowiedzi na pytanie: Jak długo planuje Pan(i) pozostać jeszcze w danym kraju?

Z roku na rok rośnie także odsetek migrantów, którzy deklarują, że chcą zostać za granicą na stałe i obecny kraj pobytu traktują jako miejsce docelowe. Według wyników najnowszego badania już połowa migrantów deklaruje, że chce pozostać na stałe za granicą (49%). W poprzednim badaniu podobną deklarację złożyło 45% ankietowanych. Najczęściej odpowiedzi takiej udzielali respondenci w Irlandii, gdzie na stałe chce pozostać aż 62% badanych. Jest to wynik wyższy o 8 punktów

procentowych od uzyskanego dwa lata temu, co oznacza, że część osób, które wcześniej rozważały powrót do kraju teraz już o tym nie myśli.

Miary takie jak odsetek migrantów mieszkających za granicą z rodziną, czy deklaracje migrantów co do długości trwania migracji wskazują na Irlandię jako kraj gdzie migracja ma najbardziej osiadły charakter. Z drugiej strony, Irlandia jest krajem gdzie zanotowano jeden z silniejszy odpływów migrantów z Polski. Według danych GUS na koniec 2007 r. przebywało w tym kraju 200 tys. Polaków, na koniec 2015 r. było ich już tylko 111 tys. Można więc założyć że ci którzy tam zostali to faktycznie osoby, które Irlandię traktują jako swoje docelowe miejsce życia.

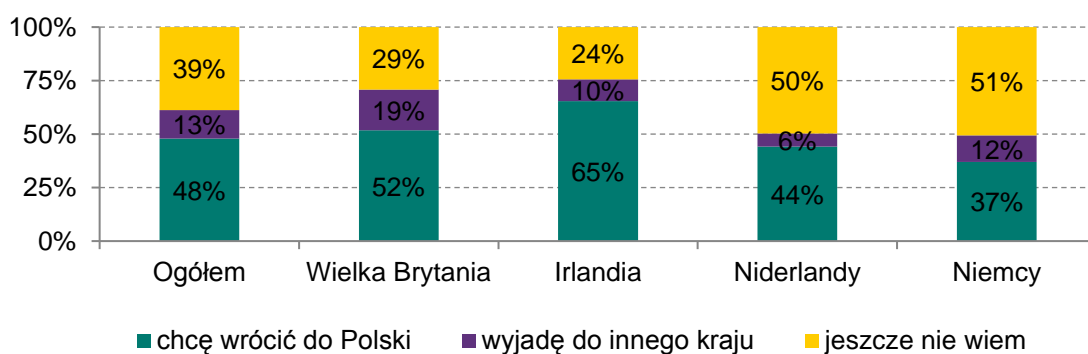
1.3. Perspektywa powrotów do Polski

Jak wynika z analiz przedstawionych w poprzednim punkcie 49% migrantów planuje pozostać za granicą na stałe. Z drugiej strony oznacza to, że pozostałe 51% w krótszej lub dłuższej perspektywie czasowej myśli o wyjeździe z danego kraju.

Do deklaracji migrantów co do ich dalszych planów należy podchodzić z dużą ostrożnością. Dotychczasowe obserwacje pokazują, że migranci raczej zmieniają zdanie i decydują się na kontynuowanie pobytu za granicą i nie realizują swoich planów dotyczących powrotów. Najlepiej świadczy o tym systematyczny wzrost udziału osób, chcących pozostać za granicą na stałe, który z roku na rok jest co raz większy. W 2014 r. deklarację taką złożyło 45% badanych, w 2010 r. 36%, a dla porównania w 2007 r. gdy badanie było realizowane po raz pierwszy, o pozostaniu za granicą na stałe myślało tylko 18% migrantów. Niemniej, ewentualne dalsze plany migrantów, którzy nie chcą zostać za granicą na stałe wydają się warte analizy.

Większość z osób, które nie planuje zostać na stałe w danym kraju, albo chce wrócić do Polski (48% odpowiedzi) albo nie podjęło jeszcze decyzji odnośnie kierunku wyjazdu (39%). Jedynie mały procent (13%) deklaruje, że po wyjeździe z danego kraju, poszuka pracy poza Polską w innym zagranicznym kraju.

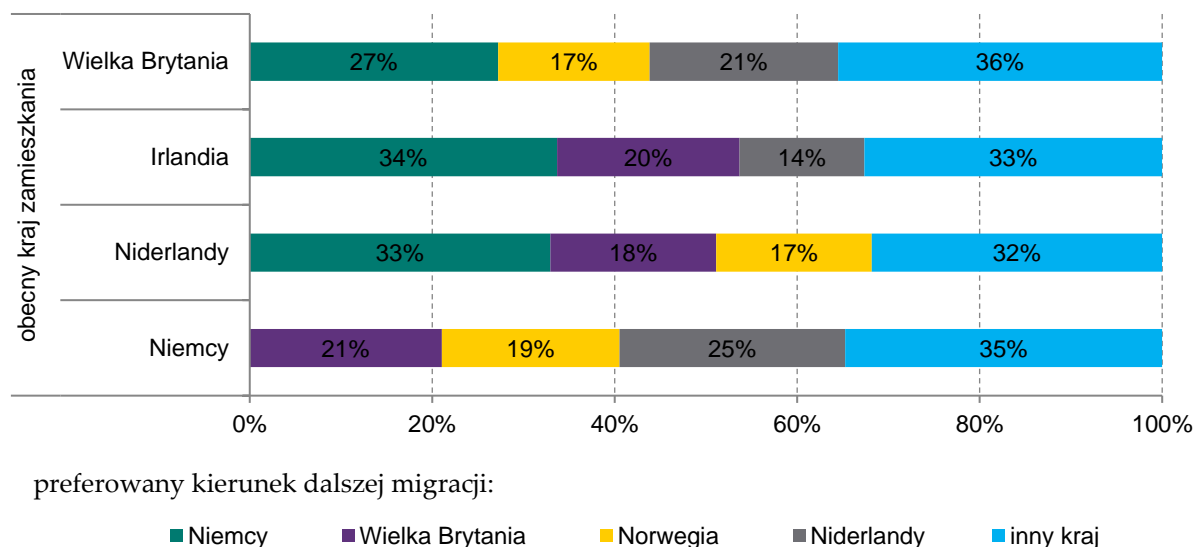
Wykres 8. Plany emigrantów po wyjeździe z kraju, w którym aktualnie się znajdują

Najczęściej, o powrocie do Polski myślą migranci mieszkający w Irlandii – 65% osób (dotyczy to oczywiście tych osób, które zadeklarowały, że nie chcą tam zostać na stałe tj. 38% badanych). Z kolei wśród pytanych w Niderlandach i Niemczech najwięcej jest osób niezdecydowanych, które jeszcze nie wiedzą czy wrócą do Polski czy pojedą dalej do innego kraju – odpowiednio 50% i 51% ankietowanych. O powrocie do Polski myśli 44% badanych w Niderlandach i 37% w Niemczech, a więc mniej niż w dwóch pozostałych krajach.

Najwięcej zdecydowanych na wyjazd do innego kraju jest w Wielkiej Brytanii – 19%, najmniej w Niderlandach 6%. Co do potencjalnego kierunku dalszej migracji, najczęściej byłyby to relokacja pomiędzy trzema krajami, biorącymi udział w badaniu: Niemcami, Wielką Brytanią i Niderlandami. Duże zainteresowanie migranci wykazują także Norwegią. Przy czym osoby ankietowane w Wielkiej Brytanii, Irlandii i Niderlandach na pierwszym miejscu wskazały Niemcy jako kraj przyszłej migracji, zaś osoby mieszkające obecnie w Niemczech najchętniej przeniósłby się do Niderlandów.

Wykres 9. Wyniki odpowiedzi na pytanie o docelowy kraj wyjazdu osobom, które zamierzają opuścić obecne miejsce emigracji

Odsetek migrantów, rozważających wyjazd z obecnego kraju zmniejsza się w kolejnych turach badania dlatego deklaracji migrantów o chęci wyjazdu nie należy traktować wiążąco, warto jednak przeanalizować jakie osoby rozważają powrót do Polski (**Błąd! Nie można odnaleźć źródła odwołania.**).

W przedstawionej poniżej analizie ujęto wszystkich migrantów, którzy nie chcą zostać na stałe w danym kraju, nawet jeśli osoby te nie podjęły jeszcze decyzji o kierunku przeprowadzki lub rozważają przeprowadzkę do innego kraju. Czyli są to osoby ujęte na Wykresie 7 w kategoriach 'do roku' i 'powyżej roku ale nie na stałe'. Mimo iż nie wiadomo, jakie są szanse na realizację planów ani kierunek gdzie udadzą się migranci, na potrzeby niniejszej analizy nazywani będą oni osobami wracającymi. Należy jednak podkreślić, że wnioski opierają się wyłącznie na deklaracjach, które nie muszą zostać spełnione.

Najwięcej osób rozważających powrót jest w Niderlandach – 58%, najmniej w Irlandii – 38%. O powrocie do Polski częściej myślą mężczyźni niż kobiety. I tak np. w Niemczech, wśród ankietowanych mężczyzn aż 61% deklaruje, że nie chce tam zostać na stałe, podczas gdy wśród kobiet odsetek ten wynosi 44%, co znaczy, że pozostałe 56% nie planuje wyjeżdżać z kraju obecnej migracji. Podobnie wygląda sytuacja w Wielkiej Brytanii i Niderlandach, tam także mężczyźni częściej deklarują chęć powrotu, choć w porównaniu z wynikami uzyskanymi dla kobiet różnice nie są już tak znaczące. Jedynie w Irlandii o powrocie myślą częściej kobiety – 39% niż mężczyźni – 37% ale różnica wyników jest bardzo mała.

Tabela 2. Udział emigrantów deklarujących, że rozważają powrót do Polski według podstawowych cech demograficznych

	Wielka Brytania	Irlandia	Niderlandy	Niemcy
	ogółem			
	56%	38%	58%	51%
	płeć			
Kobiety	54%	39%	56%	44%
Mężczyźni	59%	37%	60%	61%
	wiek			
Od 18 do 24 lat	64%	25%	65%	63%
Od 25 do 44 lat	52%	38%	57%	49%
Od 45 do 65 lat	72%	49%	50%	48%
	wykształcenie			
Zawodowe lub niższe	57%	35%	62%	58%
Średnie	57%	39%	55%	52%
Wyższe	55%	39%	60%	44%

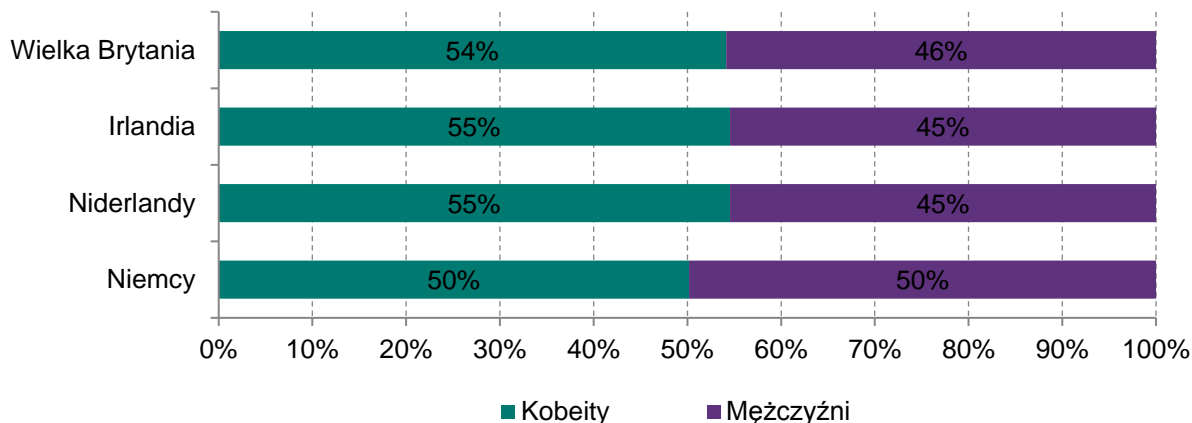
O powrocie częściej myślą też ludzie młodzi, poniżej 24 roku życia. Ponad 60% osób z tej kategorii wiekowej ankietowanych w Wielkiej Brytanii, Niderlandach i Niemczech zadeklarowało, że nie chce zostać w danym kraju na stałe. W najbardziej licznej grupie wiekowej 25-44 lata odpowiedzi takiej udzieliło w tych krajach między 50 a 60% respondentów. Wysoki był także odsetek najstarszych osób mieszkających w Wielkiej Brytanii, którzy nie chcą zostać tam na stałe – 72%. Po raz

kolejny zupełnie odmienne wyniki uzyskano dla Irlandii. W przypadku tego kraju o wyjeździe najczęściej myślą osoby najstarsze (45 lat i więcej) – 49% a najrzadziej najmłodsze – 25%. Należy jednak pamiętać, że w strukturze całej populacji są to bardzo małe grupy.

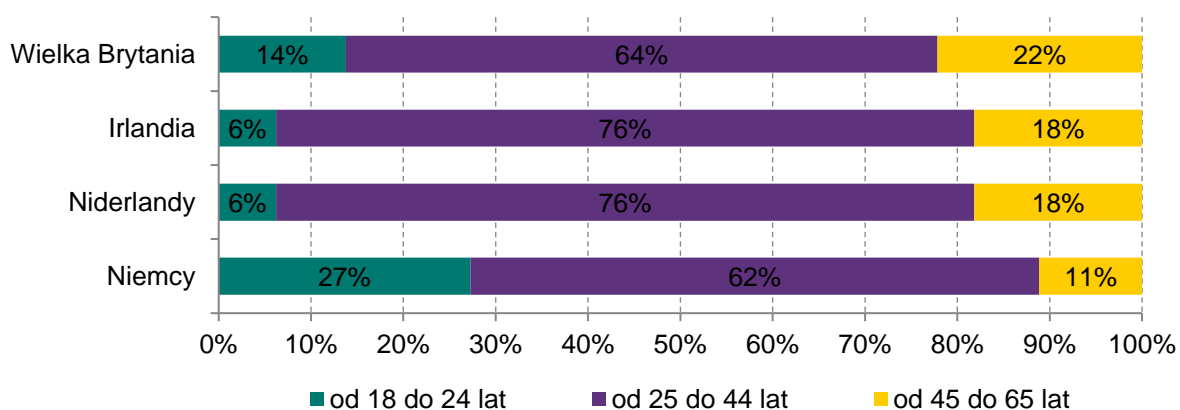
Jeśli chodzi o poziom wykształcenia osób rozważających powrót, nie widać dużego zróżnicowania. Na uwagę zasługuje wysoki odsetek wśród osób o najniższym poziomie wykształcenia z Niderlandów i Niemiec. To oni częściej niż pozostali, deklarowali chęć powrotu. Natomiast grupą, która najrzadziej rozważa powrót są natomiast osoby z wyższym wykształceniem w Niemczech.

Z punktu widzenia polskiego rynku pracy, ważne poza intencjami poszczególnych grup jest także ich liczebność a więc potencjalna struktura grupy, która wróciłaby do kraju, gdyby dotrzymali oni swoich deklaracji. Mimo iż np. to mężczyźni częściej myślą o wyjeździe z obecnego kraju migracji, wśród wracających nieco większy byłby udział kobiet, co wynika z ich większej liczebności. W strukturze osób, które potencjalnie mogą wrócić do Polski kobiety stanowią dokładnie połowę w przypadku wracających z Niemiec, ale w przypadku wracających z Niderlandów czy Irlandii stanowią one już 55%.

Wykres 10. Odsetek osób rozważających wyjazd z danego kraju wg płci

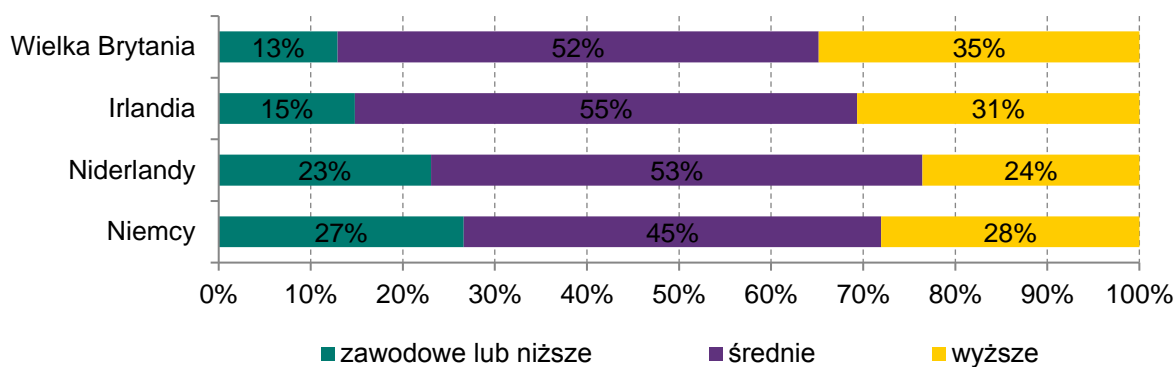

Wykres 11. Odsetek osób rozważających wyjazd z danego kraju wg wieku

Jeśli chodzi o strukturę wiekową, zdecydowanie największą część rozważających powrót stanowią osoby w przedziale wiekowym 25-44 lata – od 62% w Niemczech do 76% w Irlandii i Niderlandach. Pod względem wykształcenia, w przypadku potencjalnych powrotów, największą grupę stanowiłyby osoby z wykształceniem średnim – od 45% w przypadku wracających z Niemiec do 55% w przypadku osób z Irlandii. W przypadku Wielkiej Brytanii i Irlandii, można by się spodziewać również powrotów osób z wyższym wykształceniem – ponad 30% potencjalnie wracających. Zaś w przypadku Niemiec i Niderlandów zarówno osoby najslabiej jak i najlepiej wykształcone stanowią odpowiednio po około jedną czwartą migrantów rozważających powrót.

Wykres 12. Odsetek osób rozważających wyjazd z danego kraju wg wykształcenia

2. Sytuacja zawodowa i finansowa

- Emigranci z Polski, podobnie jak emigranci z innych krajów pracują najczęściej w określonych sektorach rynku pracy, głównie w sektorze przemysłowym i usługach osobistych.
- Emigranci z Polski dostosowują się do specyfiki rynków pracy: emigranci na Wyspach Brytyjskich coraz częściej pracują w sektorach i zawodach, w których mogą wykorzystywać swoje kwalifikacje. Emigracja w Holandii to głównie praca przy pracach prostych w rolnictwie.
- Przeciętne deklarowane wynagrodzenia netto na emigracji wynosiły we wszystkich krajach powyżej 6000 PLN i (ponad dwukrotnie wyższe od przeciętnych wynagrodzeń netto w Polsce). Przeciętna różnica pomiędzy płacą, przy której emigranci rozważaliby powrót do Polski a przeciętną płacą w Polsce wynosiła w zależności od kraju 1800-2600 PLN.
- Ze świadczeń społecznych za granicą korzystają głównie gospodarstwa domowe pracujących emigrantów. Zatrudnienie emigrantów z Polski jest korzystne z punktu widzenia finansów publicznych krajów docelowych.

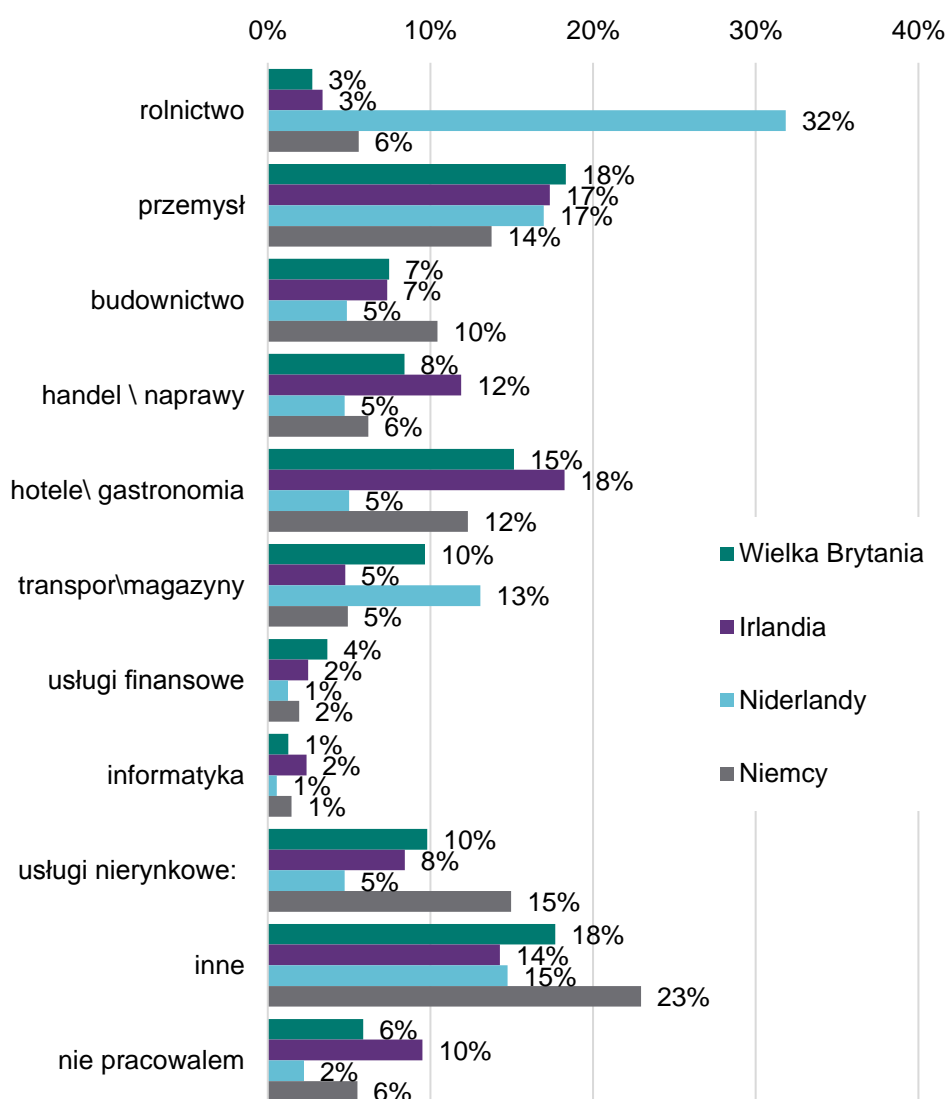
2.1. Zatrudnienie polskich emigrantów na zagranicznych rynkach pracy

Badania ankietowe potwierdzają, że głównym powodem emigracji większości osób jest różnica w wynagrodzeniach lub brak pracy (por. Wykres 4). W tym rozdziale przeanalizowana zostały podstawowe informacje o charakterystyce zatrudnienia i dochodów emigrantów z Polski na zagranicznych rynkach pracy.

Badania emigrantów wskazują, że uniwersalną cechą masowych procesów emigracyjnych jest selektywność wyboru sektorów i zawodów, w których pracują. Zwykle są to zawody wymagające niższych kwalifikacji. Dane o emigrantach z Polski częściowo potwierdzają tę tezę, ale jednocześnie wskazują na zróżnicowanie sektorów do których trafiają emigranci w różnych krajach (Wykres 13). Polscy emigranci pracujący w **Wielkiej Brytanii** najczęściej byli zatrudniani w sektorach przemysłowym (19,5%) oraz w hotelarstwie i gastronomii (16,1%). Istotnymi sektorami, w których pracują Polacy to branża transportowa, handlu i naprawy oraz budownictwo (tu działa najwięcej przedsiębiorców – około jedna czwarta). Przedstawiona struktura jest podobna do tej z wyników badania NBP z 2014 r. , jednak zmienił się rodzaj wykonywanej pracy przez polskich emigrantów. Sektory zatrudnienia Polaków w **Irlandii** są podobne jak w przypadku Wielkiej Brytanii. Przy czym najważniejszym jest hotelarstwo i gastronomia (17,2%) zatrudnionych pracuje w tej branży). Istotny udział miały też handel, naprawy, przemysł i transport. Polacy pracujący w **Niderlandach** najczęściej wybierali sektor rolniczy. Sektory transportu i gospodarki magazynowej, również miały istotniejsze niż w innych krajach znaczenie. Rynek pracy emigrantów z Polski w **Niemczech** wydaje się być najbardziej zróżnicowany. Najważniejszą branżą z punktu widzenia zatrudnienia

emigrantów był przemysł, ale stanowi on jedynie 14,6% całego rynku. Nieznacznie mniej Polaków pracowało w hotelarstwie i gastronomii (13%) oraz w sektorze budowlanym. Stosunkowo duży odsetek emigrantów z Polski deklaruował odpowiedź inne, którą można interpretować jako brak związania się z konkretnym sektorem lub pracę w kilku sektorach jednocześnie.

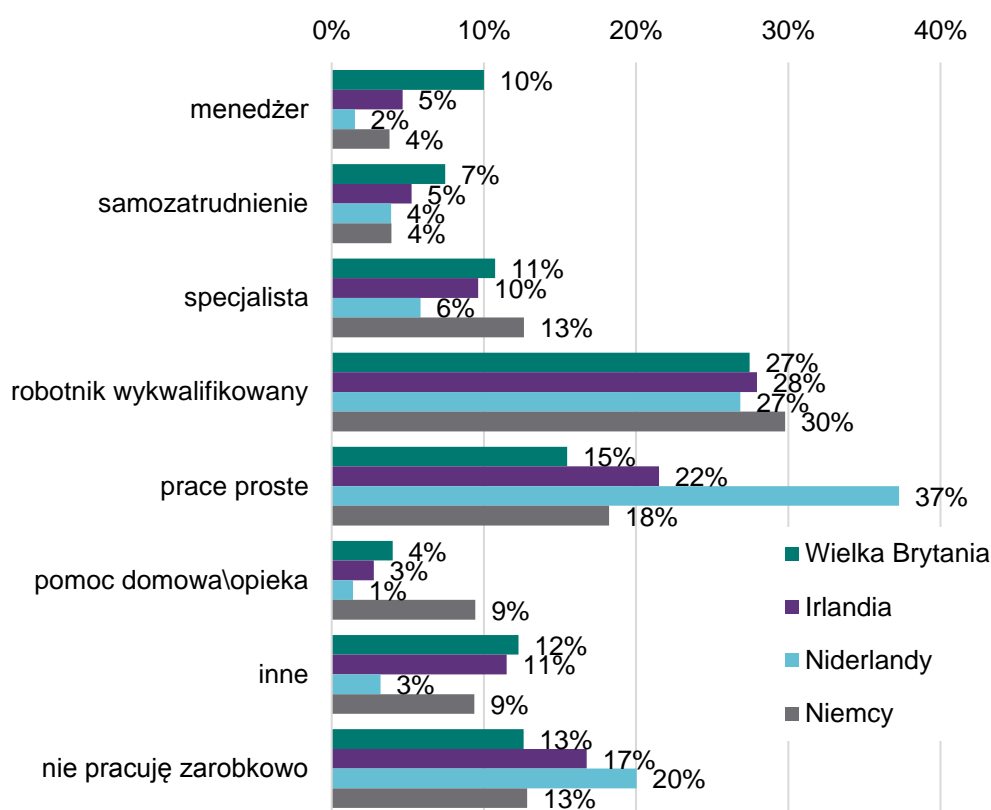
Wykres 13. Struktura zatrudnienia emigrantów z Polski według sektorów

Sektor zatrudnienia imigrantów jest ściśle związany z typem zawodu wykonywanego przez emigrantów (Wykres 14). W obecnym badaniu na **brytyjskim rynku pracy** najwyższy udział mają

wykwalifikowani robotnicy (31%). Drugą najliczniejszą grupą pod względem wykonywanej pracy stanowią osoby wykonujące prace proste (18%), choć w porównaniu do poprzednich badań jej udział zmalał. Według badania przeprowadzonego w 2016 r. około 14% polskich emigrantów w Wielkiej Brytanii nie pracowała. Biorąc pod uwagę, że ankietowani wyjeżdżają za granicę w celach zarobkowych, wartość ta jest dość wysoka. W tej grupie niepracujących są zarówno osoby szukające w danym momencie zatrudnienia oraz osoby nieaktywne zawodowo. Zatem stopa bezrobocia jest na niższym poziomie i wynosi 9,9%.

Wykres 14. Rodzaj wykonywanej pracy w zależności od kraju

W Irlandii dominowała praca najemna (28,7%), jednak wysoki był także udział osób pracujących dorywczo (27,4%). Znaczący udział pracy dorywczej wynikał z wysokiego zatrudnienia w sektorze hotelarstwa i gastronomii oraz ochronie zdrowia i pomocy społecznej.

Badając rodzaj wykonywanej pracy można zauważyć, że jeszcze w większym stopniu niż w Wielkiej Brytanii, na irlandzkim rynku pracy dominują robotnicy wykwalifikowani oraz pracownicy wykonujący prace proste (łącznie 56,8%). Podkreślić należy także, że Irlandia to kraj o najwyższym poziomie bezrobocia wśród polskich emigrantów. Wynosi ono 11,6% (udział osób niepracujących to 14,5%).

W Niderlandach wśród rodzajów wykonywanych prac zdecydowanie prym wiodą prace proste (40,2%). Stopa bezrobocia wśród polskich emigrantów pracujących w Niderlandach wynosi tylko 4,3% i jest ona najniższa wśród badanych gospodarek (łączny udział niepracujących zawodowo to 5,5%). Niski poziom bezrobocia w Niderlandach na tle innych krajów związany jest z dużym udziałem prac sezonowych w tym kraju. Ponad jedna czwarta emigrantów pracuje w ten sposób. Pracownicy sezonowi zwykle wiedzą już przed emigracją, gdzie będą zatrudnione i nie pozostają bez pracy po przyjeździe do danego kraju.

W Niemczech najliczniejszą grupę pracujących Polaków stanowili robotnicy wykwalifikowani (33,6%). W dalszej kolejności emigranci wykonywali prace proste (20,5%) i prace związane z pomocą domową (9,8%). Udział specjalistów i samozatrudnionych nie był na wysokim poziomie i wyniósł odpowiednio 14,2% i 4,4% ogółu badanych. Ponad jedna czwarta Polaków pracujących w Niemczech zatrudniona jest na stałe, podobna jest skala osób posiadających pracę dorywczą.

Jednym z problemów rynku pracy w Polsce była **niestabilność umów zatrudnienia**. Dane z badań ankietowych pozwalają na porównanie na stabilność umów zatrudnienia uległa zmianie po emigracji (Tabela 3).

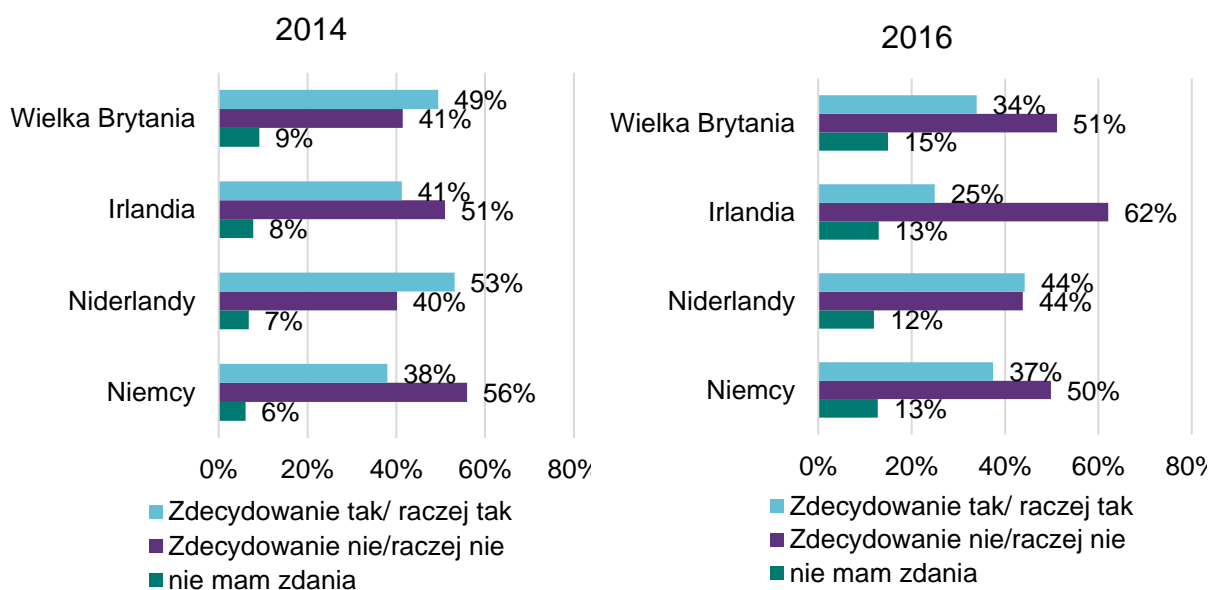
Tabela 3. Rodzaj pracy na emigracji w zależności od rodzaju pracy w Polsce przed emigracją (dane dla wszystkich czterech krajów)

	Status na rynku pracy na emigracji								
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	Razem
Status na rynku pracy w Polsce (1) najemna dorywcza	9	6	43	7	1	26	7	1	100
(2) najemna sezonowa	12	11	40	4	2	22	4	5	100
(3) najemna długookresowa	6	3	65	7	1	9	6	3	100
(4) samozatrudnienie	1	5	37	24	10	13	7	4	100
(5) przedsiębiorca	0	0	21	19	19	8	27	6	100
(6) inny rodzaj pracy	2	2	14	11	2	59	7	4	100
(7) bezrobocie	2	7	38	6	1	27	14	5	100
(8) nieaktywność	7	2	30	10	5	26	13	7	100

Teoretycznie emigracja poprzez swoją tymczasowość nie wpływa pozytywnie na stabilność zatrudnienia. Okazuje się, że bardzo często emigranci pracujący w Polsce sezonowo lub dorywczo, po emigracji deklarowali, że pracują na podstawie bardziej stabilnych kontraktów o pracę. W przypadku pracy dorywczej taka zmiana dotyczyła 43% osób a w przypadku najemnej pracy sezonowej ok. 40% osób. Stabilna i dobrze płatna praca za granicą była także często wybierana przez osoby pracujące w Polsce na własny rachunek (21%) lub osoby pracujące w Polsce jako samozatrudnione (37%).

Emigracja bardzo często wiąże się z brakiem wykorzystania swoich kwalifikacji zdobytych w kraju macierzystym (*brain waste*). W przypadku emigrantów z Polski zbadano to zjawisko za pomocą samooceny w pytaniu o pracę poniżej swoich kwalifikacji (Wykres 15). Jeszcze w 2014 roku odsetek osób deklarujących pracę poniżej swoich kwalifikacji jedynie w Niemczech wynosił nieco poniżej 40% a w Holandii i Wielkiej Brytanii sięgało powyżej 50%. Badanie z 2016 roku wskazuje, że odsetek osób odpowiadających, że pracują poniżej swoich kwalifikacji obniżyły się. Wciąż najwyższy pozostawał w Holandii (44%), gdzie popyt na pracowników z Polski dotyczył głównie prac prostych. Nie zmienia się istotnie udział osób deklarujących pracę poniżej kwalifikacji w Niemczech (38% w 2014 roku i 37% w 2016 roku). W Wielkiej Brytanii i Irlandii prace poniżej kwalifikacji deklarowało natomiast o ok. 15pp. mniej osób niż dwa lata wcześniej. Oznacza to, że w krajach tych w szybkim tempie zaszła selekcja pracowników w kierunku takich, których kwalifikacje były zgodne z wykonywaną pracą, co może stabilizować pobyty migracyjne osób, które tam pozostawały.

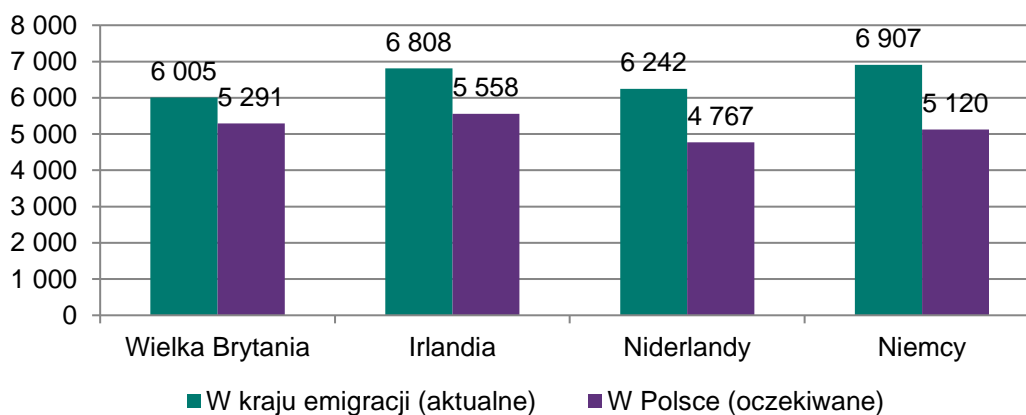
Wykres 15. Wyniki pytania o pracę poniżej swoich kwalifikacji

2.2. Finanse gospodarstw domowych polskich emigrantów

Polscy emigranci zarabiają brutto średnio 1 423 GBP w Wielkiej Brytanii, 1.775 EUR w Irlandii, 1.613 EUR w Niderlandach oraz 1824 EUR w Niemczech. Kwota jaką miesięcznie otrzymują w rzeczywistości Polacy w Irlandii to średnio 1.561 EUR, w Niderlandach 1.431 EUR, a w Niemczech 1.583 EUR. W przeliczeniu na PLN, najczęściej zarabiają emigranci w Niemczech (6 907 PLN), a najmniej emigranci w Wielkiej Brytanii (6 005 PLN). Częściowo różnice te wynikają z innych sektorów zatrudnienia w poszczególnych krajach, ale także z różnych zmian kursów EUR i GBP w stosunku do PLN i siebie wzajemnie. Wynagrodzenie netto w Niderlandach było wyższe niż w Wielkiej Brytanii, ale zdecydowanie niższe niż w Niemczech i Irlandii (6 242 PLN). Relatywnie niskie zarobki w Niderlandach mogą po części wynikać z tego, że duża część Polaków pracujących w tym kraju zatrudniona jest w sektorze rolniczym, w którym płace są zwykle niższe niż w takich sektorach jak budownictwo, przemysł lub hotelarstwo i gastronomia.

Wykres 16. Średnie wynagrodzenie netto (w PLN)

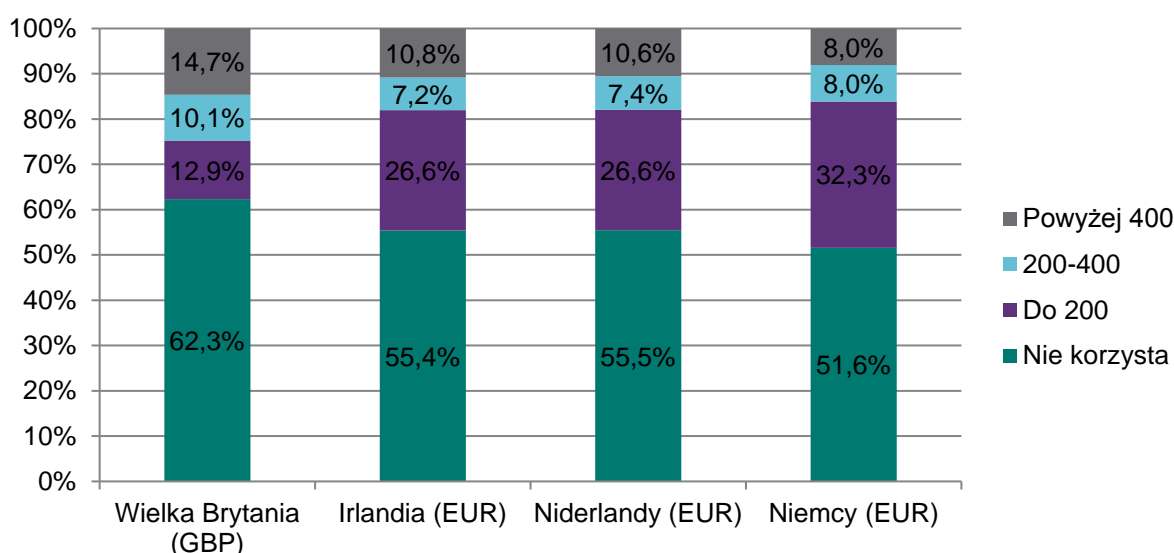

Powyższe kwoty warto zestawić z wynagrodzeniem w Polsce, przy jakim emigranci byliby skłonni wrócić do naszego kraju oraz przeciętnym wynagrodzeniem netto w Polskiej gospodarce, które w 2016 roku wynosiło ok. 2900 PLN. Najbardziej zbliżonych zarobków w Polsce, do tego ile zarabiają za granicą, oczekują Polacy w Wielkiej Brytanii. Średnio zadeklarowali oni, że satysfakcjonowałoby ich wynagrodzenie o około 15% niższe od tego, jakie otrzymują za granicą. W pozostałych krajach, Polacy byli skłonni zrezygnować z większej części swojego wynagrodzenia na emigracji, na rzecz powrotu do Polski. We wszystkich trzech krajach różnica pomiędzy aktualnymi zarobkami, a oczekiwanym wynagrodzeniem w Polsce to ponad 1.000 PLN. Czynnikiem decydującym o powyższych wynikach nie jest kwestia tego, ile Polacy

zarabiają za granicą. Niezależnie od kraju emigracji, satysfakcjonującym wynagrodzeniem w Polsce dla tych, którzy wyjechali jest kwota około 5 000 PLN netto.

Z badania wynika, że emigranci w umiarkowanym stopniu zwiększają swoje przychody poprzez świadczenia socjalne. We wszystkich krajach mniej niż połowa ankietowanych pobiera jakiegokolwiek świadczenia (47,7% w Wielkiej Brytanii, 44,6% w Irlandii, 44,5% w Niderlandach oraz 48,4% w Niemczech). Z jednej strony udział osób pobierających świadczenia najmniejszy jest w Wielkiej Brytanii, ale to tu świadczenia są najwyższe. Średnio osoby korzystające z brytyjskich świadczeń socjalnych otrzymują 421 funty. To w pewnym stopniu rekompensuje im najniższe zarobki na tle pozostałych krajów emigracji. Średnia wysokość świadczeń w Irlandii to 360 euro, w Niderlandach 343 euro, a w Niemczech 307 euro.

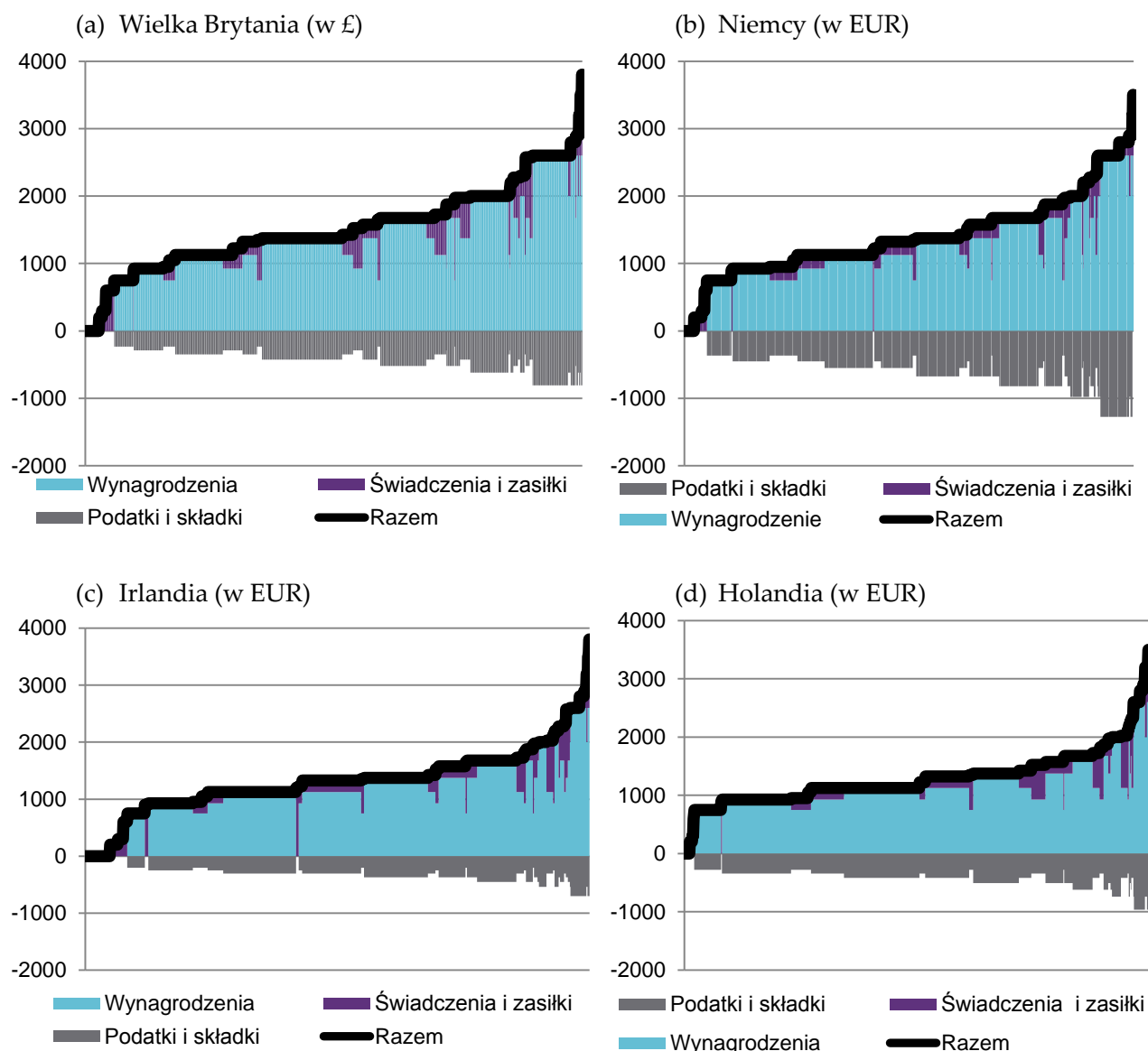
Wykres 17. Struktura odpowiedzi na pytanie o wartość miesięcznych świadczeń socjalnych z których korzysta gospodarstwo domowe

Z punktu widzenia analizy kosztów i korzyści jakie poszczególne kraje odnoszą z faktu zatrudnienia emigrantów z Polski warto przyjrzeć się przybliżonym rozkładom dochodów gospodarstw domowych z tytułu wynagrodzeń i świadczeń społecznych w porównaniu z szacunkami dotyczącymi podatków i składek (klina płacowego) płaconego bezpośrednio od wynagrodzeń. Wykres 18 przedstawia gospodarstwa domowe w próbach zrealizowanych w poszczególnych krajach uszeregowane od najmniejszego do największego dochodu oraz w danej kategorii dochodu począwszy od tych, które otrzymują największe do najniższych świadczeń. Wykresy te pokazują, że odsetek osób utrzymujących się jedynie ze świadczeń społecznych w badanych próbach był bardzo nie-

wielki i przeciętna wartość tych świadczeń była relatywnie niewielka. Relatywnie wyższe świadczenia społeczne otrzymywały głównie gospodarstwa domowe z osobami pracującymi i relatywnie wyższymi dochodami z pracy.

Wykres 18. Rozkład miesięcznych wpływów i teoretycznych poziomów podatków i składek* gospodarstw domowych emigrantów

*Wartość podatków i składek obliczona na podstawie danych o wynagrodzeniach oraz informacji o linie płacowym według krajów publikowanych przez OECD.

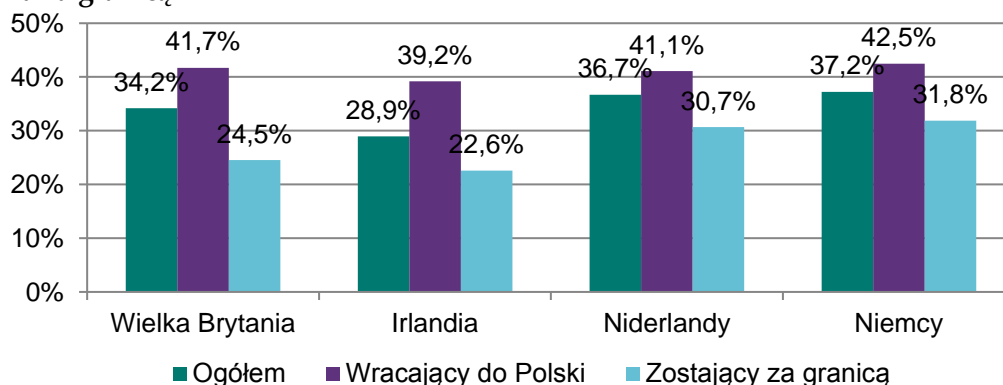
W oparciu o dane o wynagrodzeniach oraz dane o wielkości klina płacowego w poszczególnych krajach można oszacować wielkość podatków i składek płaconych przez imigrantów od dochodów z pracy. Klin płacowy był relatywnie najniższy w Irlandii a najwyższy w Niemczech. Z drugiej strony to właśnie w Niemczech przeciętne wypłaty związane z pomocą socjalną i zasiłkami były najwyższe. Porównanie wartości wypłacanych świadczeń do szacunków danin publicznych płaconych przez emigrantów prowadzi do wniosku, że tzw. migracja socjalna w odniesieniu do emigrantów z Polski jest mitem. W każdym z wymienionych krajów wydatki publiczne na świadczenia stanowiły jedynie ułamek dochodów publicznych z tytułu pracy polskich emigrantów. Stosunek ten był najwyższy w Irlandii (52%), ze względu na wciąż wysokie bezrobocie oraz relatywnie niskie opodatkowanie dochodów z pracy. W wielkiej Brytanii i Holandii proporcja ta wynosiła (ok. 35%), natomiast stosunkowo najniższa proporcja sumy świadczeń do szacowanej sumy danin podatkowo składkowych dotyczyła Niemiec (ok. 25%), co wiązało się z jednej strony z relatywnie dobrą sytuacją na tamtejszym rynku pracy oraz relatywnie wysokim klinem płacowym w porównaniu z innymi krajami docelowymi emigracji.

3. Transfery z tytułu pracy Polaków za granicą

- Wyraźnie częściej przekazują do Polski transfery osoby deklarujące chęć powrotu do Polski w przyszłości.
- Emigranci w krajach strefy Euro przekazują do Polski pieniądze główne za pośrednictwem transakcji bankowych. W Wielkiej Brytanii dominowały przekazy przez specjalistyczne firmy
- Odbiorcą większości transferów są te same osoby, które je nadały – ich aktywności życiowe związane są zarówno z emigracją jak i krajem pochodzenia.
- Najczęściej transfery dokonywane są raz w miesiącu. Przeciętnie największe pochodzą z Niemiec.

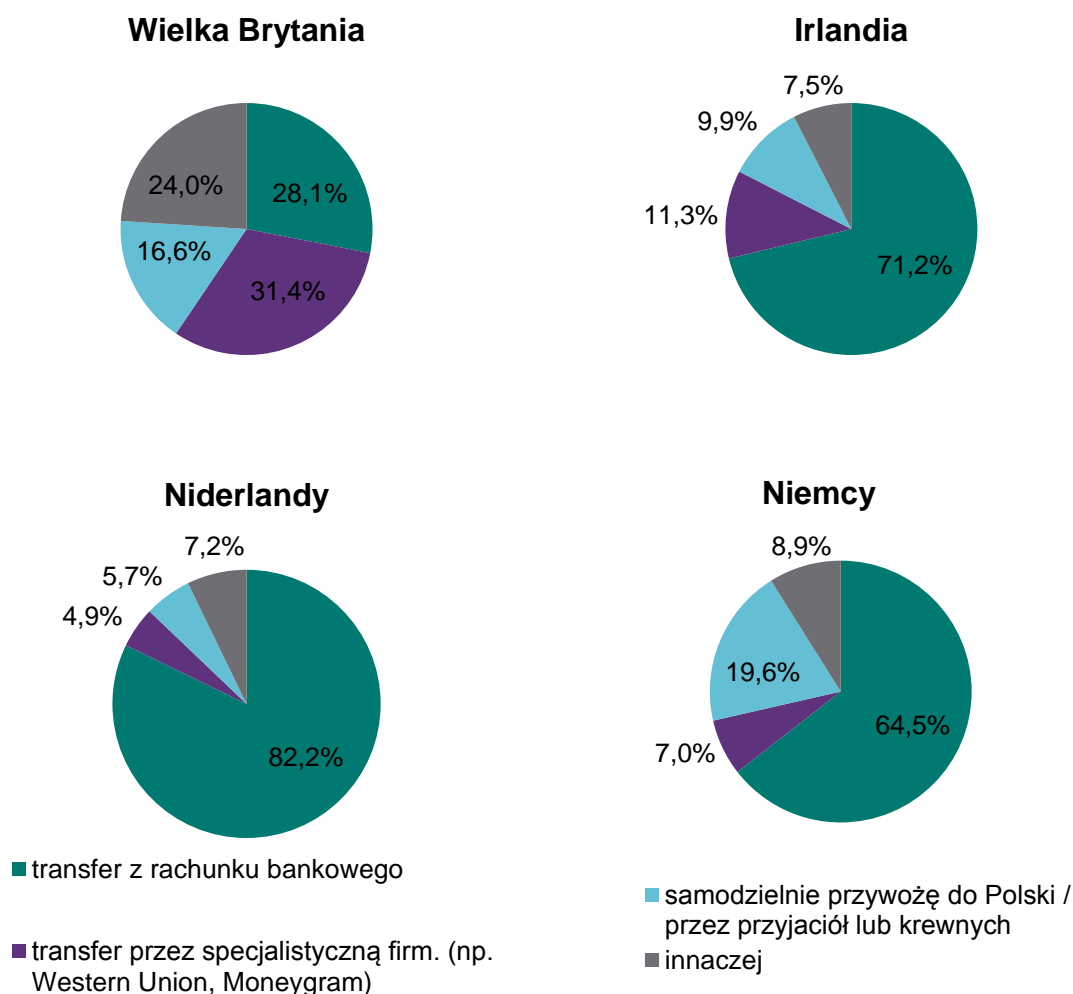
Charakterystyka polskich emigrantów za granicą we wszystkich analizowanych krajach (Wielka Brytania, Irlandia, Niderlandy, Niemcy) przedstawia się podobnie. Około jedna trzecia Polaków transferuje pieniądze do Polski. Jednakże polscy emigranci przebywający w Wielkiej Brytanii i Irlandii w mniejszym stopniu przekazują zarobki w porównaniu do emigrantów z kontynentu (transfer pieniędzy w Irlandii zgłosiło 28,9% ankietowanych, w Wielkiej Brytanii 34,2%, w Niderlandach 36,7%, a w Niemczech 37,2%). Różnice między tymi dwiema parami krajów wynikają głównie z odmiennej skłonności do transferowania swoich zarobków dla osób planujących na stałe pozostać za granicą. Osoby, które nie planują wrócić do Polski rzadziej przekazują zarobki, co może wiązać się z tym, że centrum życiowych interesów, bądź najbliższa rodzina znajduje się już za granicą. Udział przekazujących pieniądze do Polski w tej grupie osób wynosi 22,6% w Irlandii, 24,5% w Wielkiej Brytanii, 30,7% w Niderlandach oraz 31,8% w Niemczech. Około 40% osób w czterech omawianych państwach (Wykres 19), które planują wrócić do Polski, stwierdziło, że przekazuje zarobione pieniądze do Polski.

Wykres 19. Odsetek osób przekazujących do Polski część zarobków według deklaracji pozostawania za granicą

W krajach, gdzie obowiązującą walutą jest euro dominującą formą przekazów zarobków jest transfer bankowy. W Irlandii 71,2% Polaków korzysta z takiej formy, 82,2% w Niderlandach, 64,5% w Niemczech, a w Wielkiej Brytanii jedynie 28,1% (Wykres 20).

Wykres 20. Deklarowane sposoby przekazywania zarobków według kraju emigracji

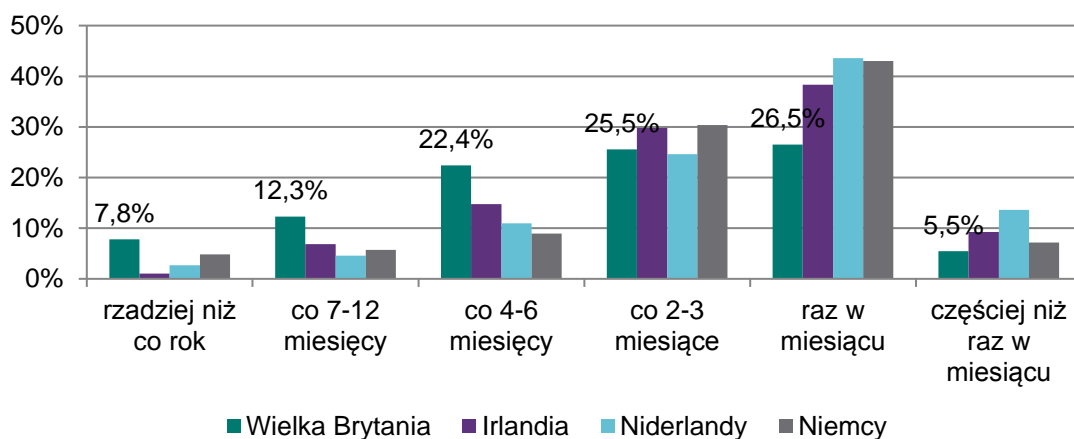

Posiadanie konta w euro w polskim banku jest znacznie powszechniejsze niż posiadanie konta w funtach, zatem przekazy między kontami w tej samej walucie w dwóch różnych krajach częściej dokonywane są w euro. W Wielkiej Brytanii emigranci w celu przetransferowania pieniędzy najczęściej korzystają ze specjalistycznych firm, takich jak Western Union (31,4%). Stosunkowo dużo osób przewozi pieniądze do Polski osobiście lub przekazuje je rodzinie i znajomym. Innymi formami przekazów zarobków są serwisy internetowe (np. Pay Pal), przekazy pocztowe oraz karty płatnicze (kredytowe, debetowe itp.). Ankietowani motywują swój wybór sposobu przekazywania pieniędzy względami ekonomicznymi i praktycznymi. Ważny

jest niski koszt transferu pomiędzy pieniędzy, jego szybkość, łatwość obsługi oraz bezpieczeństwo. Mniejsze znaczenie miała wysoka jakość obsługi klienta lub chęć uniknięcia podatków.

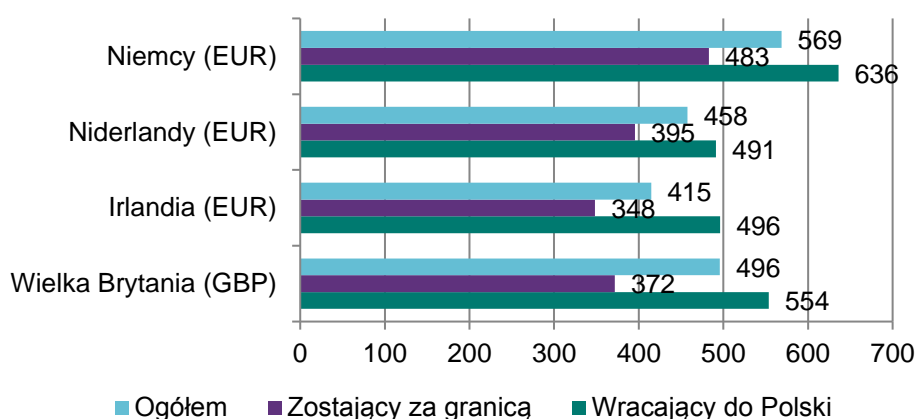
Najczęściej emigranci transferują pieniądze raz w miesiącu lub co dwa, trzy miesiące (Wykres 21). W Wielkiej Brytanii, na pytanie o częstotliwość transferów, jedna czwarta wskazała odpowiedź „raz w miesiącu”, jedna czwarta udzieliła odpowiedzi „co dwa, trzy miesiące”, prawie jedna czwarta odpowiedziała, że przekazuje pieniądze od czterech do sześciu miesięcy, a pozostali częściej niż raz na miesiąc lub rzadziej niż co sześć miesięcy. W pozostałych krajach przeważały odpowiedzi „raz w miesiącu” i „co dwa-trzy miesiące”. Jedną z dwóch powyższych odpowiedzi udzieliło 68,2% osób w Irlandii, 68,2% osób w Niderlandach oraz 73,4% osób w Niemczech. Średnia częstotliwość przekazów z Wielkiej Brytanii to 6 razy rocznie, z Irlandii i Niemiec 8 razy, a z Niderlandów 9 razy do roku. Mniejsza częstotliwość przekazów z Wielkiej Brytanii może świadczyć o słabszych więziach rodzinnych oraz emocjonalnych z Polską.

Wykres 21. Wyniki odpowiedzi na pytanie o średnia wartość ostatniego zrealizowanego przekazu

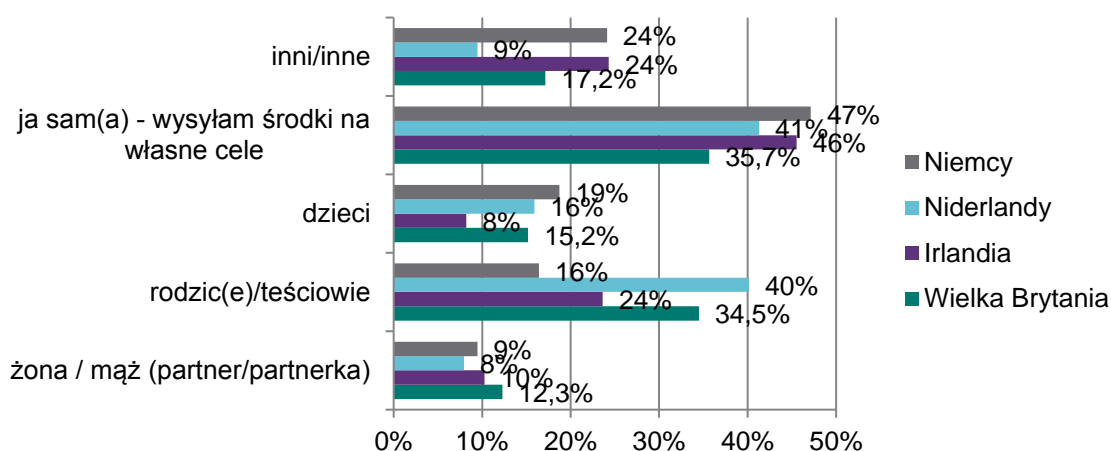
Średnia kwota jednorazowego przekazu (Wykres 22) z Wielkiej Brytanii to 496 GBP, z Irlandii 415 EUR, z Niderlandów 458 EUR, z Niemiec 569 EUR. Po przeliczeniu tych kwot na PLN według średnich kursów z 2016 r. to największe przeciętne transfery napływają z Wielkiej Brytanii (2 501 PLN), choć są one niewiele wyższe niż transfery z Niemiec (2461 PLN). Średnie transfery z Irlandii i Niderlandów to odpowiednio 1 980 PLN i 1 795 PLN.

Wykres 22. Wyniki odpowiedzi na pytanie o średnia wartość ostatniego zrealizowanego przekazu

Emigranci najczęściej nie przekazują pieniędzy bezpośrednio członkom rodziny (Wykres 23), a transferują je z rachunku za granicą na własny rachunek w Polsce (ponad jedna trzecia ankietowanych).

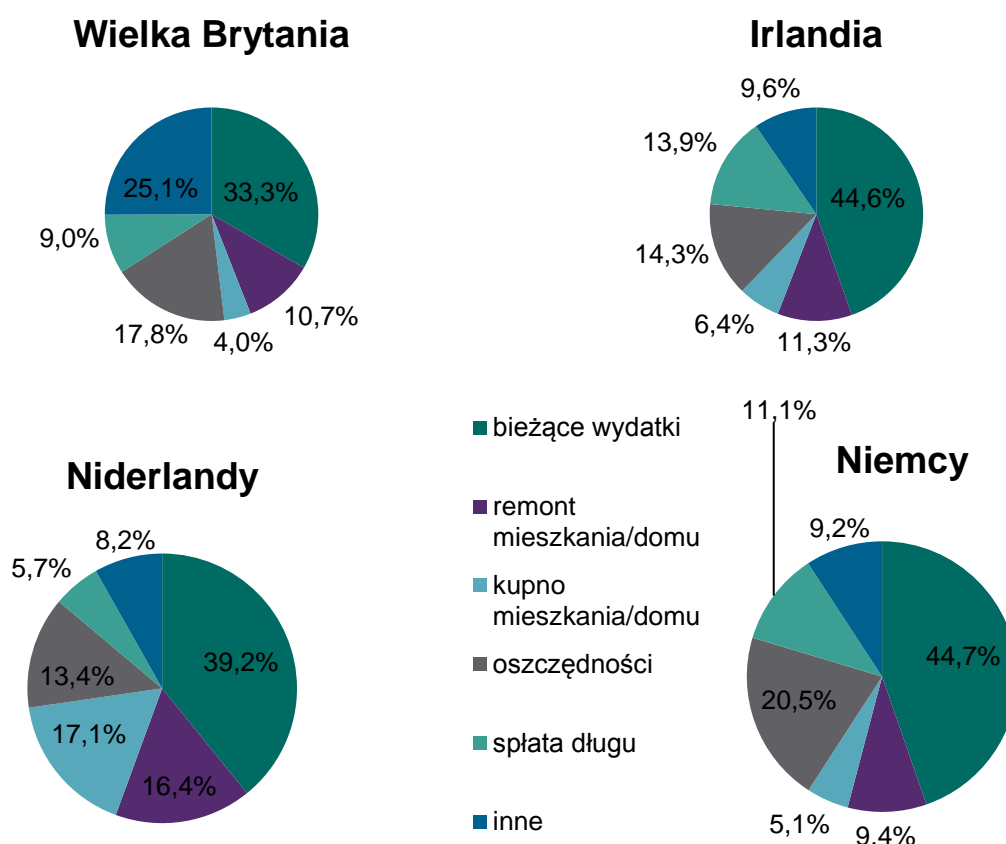
Wykres 23. Wyniki odpowiedzi na pytanie o beneficjentów transferów

Wśród członków rodziny najczęstszymi beneficjentami są zazwyczaj rodzice lub teściowie (40,2% w Niderlandach, 34,5% w Wielkiej Brytanii i 23,6% w Irlandii). Wyjątek stanowią Polacy w Niemczech, którzy w większym stopniu przekazują pieniądze dzieciom 18,8% i innej rodzinie (24,1%). Niewielka grupa osób wysyła pieniądze swoim małżonkom lub partnerom (od 3,0% do 10,6% w zależności od kraju). Udział osób transferujących środki na własne konto jest wyższy w grupie osób, które planują wrócić do Polski na stałe (średnio o 9,5 p.p. w porównaniu z osobami, które deklarują chęć pozostania w kraju emigracji). Różnicę między tymi dwiema grupami dostrzega się także w celach, na które przeznaczane są przekazy. Udział osób, które przeznaczają te środki na oszczędności jest średnio o 3,9 p.p. wyższa wśród emigrantów, którzy nie planują zostać za granicą na stałe.

W całej populacji najczęstszym celem są wydatki bieżące np. w Wielkiej Brytanii w 33,3%, w Irlandii w 44,6%, w Niderlandach i w Niemczech po 39,2%. Ważnymi kategoriami są także te związane z nieruchomościami, zakup mieszkania/domu lub remont nieruchomości (Wykres 24).

Wykres 24. Wyniki odpowiedzi na pytanie o cele transferów

4. Konsekwencje *Brexitu*

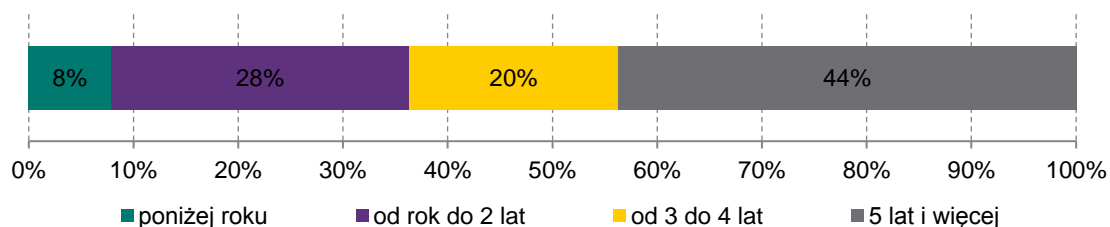
- Referendum dotyczące *Brexitu* nie wpłynęło znacząco na plany powrotów Polaków z emigracji w Wielkiej Brytanii, przeciwnie dane GUS wskazują na zwiększoną emigrację w całym 2016 roku
- Już w 2016 roku 20% badanych emigrantów miało status rezydenta a większość nieposiadających deklarowała chęć jego uzyskania
- Kampania związana z referendum wpłynęła na pogorszenie relacji pomiędzy Brytyjczykami i emigrantami z Polski w opinii 30% ankietowanych.

W czerwcu 2016 r., tj. kilka miesięcy przed przeprowadzonym badaniem, w Wielkiej Brytanii odbyło się referendum, w którym przegłosowano wystąpienie tego kraju ze struktur Unii Europejskiej czyli tzw. *Brexit*. Szczegóły procedury wyjścia Wielkiej Brytanii z Unii nie są jeszcze znane, wiadomo jednak, że jednym z ważnych aspektów będzie sytuacja przebywających w tym kraju migrantów.

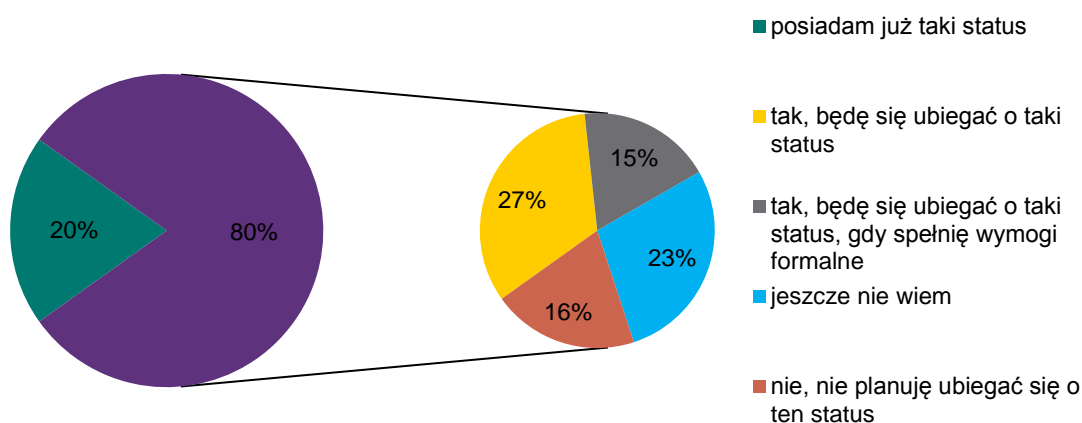
Według obowiązujących w chwili referendum przepisów, o status stałego rezydenta mogą ubiegać się osoby, które przebywają na terenie Wielkiej Brytanii nieprzerwanie co najmniej 5 lat. Obecnie (w lipcu 2018 roku) wiadomo już jednak, że sytuacja pozostałych osób, które w momencie badania przebywały na terenie Wielkiej Brytanii krócej uzależniona została od relatywnie korzystnego przyjęcia daty granicznej od której będzie liczony pobyt, czyli 31 grudnia 2020 roku. Co więcej wszystkie osoby, które przybędą przed tą datą do Wielkiej Brytanii będą mogły pozostać na jej terytorium, aż do osiągnięcia wymaganego okresu 5 lat (pobyt tymczasowy), a potem ubiegać się o pobyt stały. Przy takich założeniach, odpowiedni staż migracyjny już w chwili badania w 2016 roku miało 44% ankietowanych (Wykres 25). Kolejne 48% spośród ankietowanych może łatwo uzyskać pozwolenie na pobyt stały jeszcze przed datą graniczną po prostu pozostając w Wielkiej Brytanii. W końcu 8% emigrantów, którzy w 2016 roku przebywali na terytorium Wielkiej Brytanii poniżej 1 roku, będzie musiało pozostawać w Wielkiej Brytanii poniżej jednego roku od daty granicznej, aby uzyskać pobyt stały. Dane GUS wskazują ponadto, że negocjacje nowych regulacji przyciągnęły do Wielkiej Brytanii w 2016 roku dodatkowych emigrantów z Polski (Tabela 1), co może być związane z większym zainteresowaniem uzyskaniem stażu pracy na Wyspach Brytyjskich uprawniającego do zdobycia pozwolenia na pobyt stały po wyjściu Wielkiej Brytanii z UE.

W 2016 roku według deklaracji samych migrantów, status stałego rezydenta posiadało już w chwili badania prawie 20% z nich (Wykres 26). A kolejne 27% spełniało stawiane warunki i planowało się o taki status ubiegać. Pozostałe osoby, nie spełniające wymogów formalnych podzieliły się na te, które po spełnieniu warunków będą ubiegały się o status rezydenta - 15% ankietowanych, nie są nim zainteresowane - 16%, lub nie podjęły jeszcze decyzji - 23%.

Wykres 25. Wyniki odpowiedzi na pytanie: Jak długo trwa Pana(i) obecny pobyt w Wielkiej Brytanii?

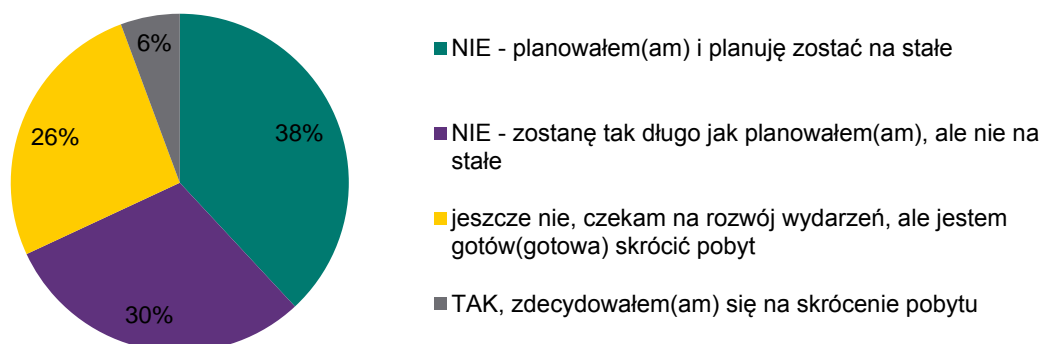

Wykres 26. Wyniki odpowiedzi na pytanie: Czy zamierza Pan(i) ubiegać się o status stałego rezydenta w Wielkiej Brytanii?

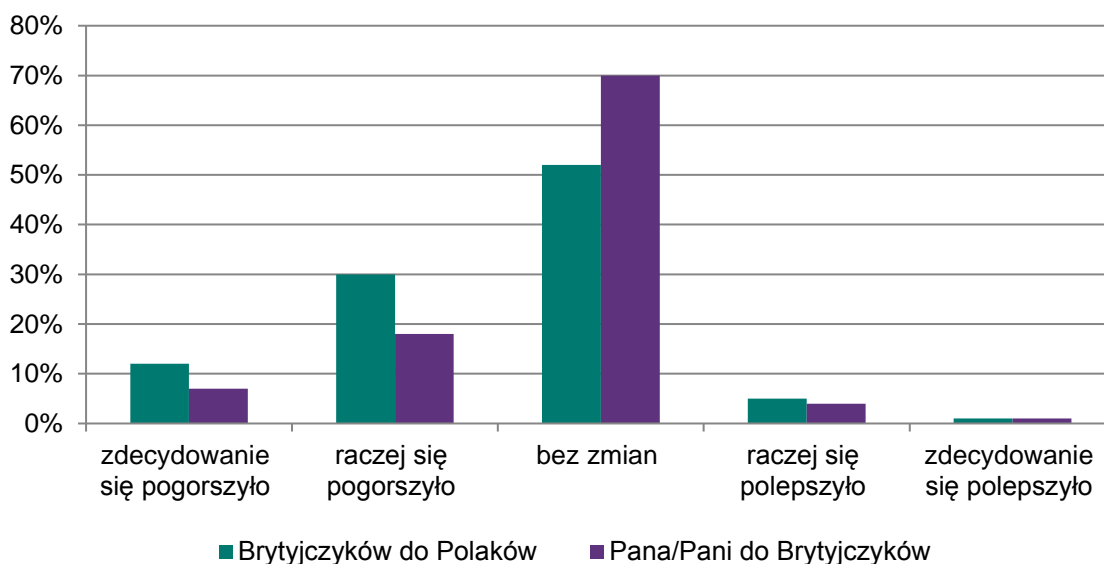
Mimo wyników referendum, Polacy byli w 2016 roku dość optymistycznie nastawieni jeśli chodzi o swoją sytuację w Wielkiej Brytanii (Wykres 27). 38,1% respondentów deklaruje, że mimo *Brexitu* planuje zostać w Wielkiej Brytanii na stałe, a kolejne 30,0% zostanie tak długo jak planowało. Natomiast 26,3% osób czeka na rozwój wypadków ale gdyby była taka konieczność jest skłonna skrócić swój pobyt. Jedynie 5,7% już w chwili badania zadeklarowało, że w związku z wynikami referendum skróci swój pobyt w Wielkiej Brytanii. Jak się okazało ten przewidywany optymizm znalazł odzwierciedlenie w statystykach GUS pokazujących zwiększoną emigrację na Wyspy Brytyjskie po referendum.

Wykres 27. Czy wynik referendum dotyczącego Brexitu wpłynął na Pana(i) plany dotyczące dalszego pobytu w Wielkiej Brytanii?

Wyniki ankiety wskazują, że Polacy w niewielkim stopniu zmienili swoje nastawienie do pobytu w Wielkiej Brytanii po wpływie kampanii związanej z *Brexit'em*. Ponadto w badaniu przeprowadzonym w 2016 roku ponad 70% wskazało, że kampania *Brexit* nie wpłynęła na ich stosunek do Brytyjczyków lub nawet polepszyło. Natomiast około 30% ankietowanych było przeciwnego zdania (Wykres 28).

Wykres 28. Jak zmieniło się nastawienie Polaków do Brytyjczyków i Brytyjczyków do Polaków pod wpływem kampanii związanej z Brexitem?

Metodologia badania

Badanie przeprowadzone zostało metodą wywiadów bezpośrednich wykorzystaniem komputerów przenośnych - CAPI (*Computer Assisted Personal Interviewing*) w okresie październik-grudzień 2016 r. ankietyzacja prowadzona była na terenie czterech państw na próbie wielkości – 1500 wywiadów w Wielkiej Brytanii, 1500 w Niemczech, 1000 w Irlandii i 700 w Niderlandach. Badanie prowadzone było na grupie polskich emigrantów w wieku 18-65 lat, którzy wyjechali z kraju w celach zarobkowych.

Dobór próby na terenie wszystkich krajów miał charakter warstwowo-celowy gdzie warstwami, były regiony, w których prowadzone było badanie. Celowy dobór respondentów odbywał się w ramach ustalonej (w formie przedziałów) struktury wiekowej. Dodatkowo, na poziomie krajów nałożono szereg kryteriów zapewniających przebadanie minimalnych kwot różnych grup respondentów wyodrębnionych ze względu na płeć, wykonywany zawód, sektor zatrudnienia. Kryteria zostały przystosowane osobno dla każdego kraju, by jak najlepiej odzwierciedlać specyfikę danego rynku pracy i obecnych na nim polskich emigrantów.

Przeprowadzone w 2016 r. badanie było ósmą tura badania prowadzonego przez Narodowy Bank Polski do 2007 r. W latach 2007-2012 badanie prowadzone było co roku. Do 2012 r. badanie prowadzone jest co dwa lata.